

Van den Berg

die ernstig gedupeerd dreigde te raken en het publieke beheer van de infrastructuur. Op de eerste twee punten zijn bevredigende oplossingen gevonden, op het derde punt helaas niet. Bij de eindafweging is voor onze fracties van buitengewoon groot belang geweest dat het amendement op stuk nr. 57 van mevrouw Witteveen, dat een "go or no go"-beslissing over twee jaar inhoudt, is aanvaard. Tegen die achtergrond zullen wij na ampele overweging dit wetsvoorstel steunen.

De **voorzitter**: Dit is een stemverklaring, zonder mij over de inhoud uit te spreken, waar niets op aan te merken valt.

□

Mevrouw **Vos** (GroenLinks): Voorzitter! Voor mijn fractie is een duurzame en betrouwbare gasvoorziening van groot belang. In dat licht hebben wij deze liberaliseringsoperatie bekeken. Wij hebben er een aantal bezwaarpunten tegen.

Voor GroenLinks bestaat er geen noodzaak tot deze liberaliseringsoperatie. Nederland voldoet immers al aan de marktopening die de Europese richtlijn ons vraagt. Wij vinden dat de gasvoorziening op dit moment zodanig is dat er geen noodzaak is om tot dit soort zeer ingrijpende wijzigingsoperaties over te gaan. Daarentegen zien wij wel dat er een aantal risico's wordt genomen op het terrein van het milieu en de positie van de consument, de kleinverbruiker.

Als je liberaliseert, moet je het ook goed doen. Wij hebben er groot bezwaar tegen dat er met deze wet private monopolies in de markt worden gezet. Gasnetten mogen verkocht worden, waardoor private monopolies ontstaan. De Gasunie zal zowel eigenaar van het net als leverancier van het gas blijven. Wij denken dat daarmee belangenverstrengeling bijna niet uit te sluiten is. Wat GroenLinks betreft, dienen gasnetten in overheidshanden te blijven. Dat is cruciaal voor een eerlijke toegang, voor leveringszekerheid en voor uitvoering van milieubeleid. Kortom, mijn fractie vindt deze Gaswet een onding. Wij zullen dan ook tegenstemmen.

De **voorzitter**: Ik kan u op een paar zinnen na bijna hetzelfde compliment maken als de heer Van den Berg.

Misschien kan iedere fractie in de Handelingen de stemverklaring van de heer Van den Berg nalezen, want ongeveer zo hebben wij ooit met elkaar afgesproken dat wij het zouden doen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

□

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SP en GroenLinks tegen het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

Aangezien de motie-M.B. Vos (26463, nr. 87) is afgevoerd, maakt zij geen onderwerp van behandeling meer uit.

In stemming komt de gewijzigde motie-Blauw/Van den Akker (26463, nr. 86).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, de VVD, het CDA, het GPV, de RPF en de SGP voor deze gewijzigde motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-Van den Akker (26463, nr. 82).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van GroenLinks tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-Witteveen-Hevinga/Van Walsem (26463, nr. 83).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-Witteveen-Hevinga c.s. (26463, nr. 84).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt de motie-Witteveen-Hevinga c.s. (26463, nr. 85).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Weisglas

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Penitentiaire beginselenwet (strafrechtelijke opvang verslaafden) (26023).**

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Korthals**: Voorzitter! De heer Rabbae vroeg waar ik mijn verwachting op baseer dat de SOV effectief zal zijn. Ik ben hierop reeds uitvoerig ingegaan in de nota naar aanleiding van het nader verslag. De WODC-literatuurstudie over de SOV, die in september 1998 naar de Tweede Kamer is gezonden, wijst op de te verwachten positieve effecten van de SOV-aanpak op de criminele recidive en de verslaving. Ervaringen in verschillende andere landen laten dit zien. Cruciaal zijn een langdurig programma, gefaseerd van detentie naar steeds meer vrijheid, bij de juiste doelgroep met een hoge criminele recidive en met de nadruk op het aanleren van praktische ervaringen. Ik wil ook verwijzen naar mijn opmerkingen over de grotere effecten bij juist deze specifieke doelgroep. De heer Rabbae heeft verwezen naar ervaringen in Zweden, die zouden uitwijzen dat na het voltooien van een dwangmaatregel het aantal zelfmoorden hoger zou zijn. De heer Rabbae sprak zelfs van een schrikbarend hoog aantal. Dit oordeel is echter niet terug te vinden in de literatuur. In Zweden ging het om een dwangbehandeling inclusief dwangmedicatie en zijn de resultaten vergeleken van groepen verslaafden aan alcohol en/of drugs die gedwongen werden opgenomen, met groepen die vrijwillig waren

De heer Niederer (VVD)

opgenomen. Het gaat niet om gefaseerde programma's zoals de SOV.

Ik kom op de onderlinge verhouding tussen SOV, TBS en BOPZ. Het is denkbaar dat wanneer de betrokkene zich tijdens de tenuitvoerlegging van de SOV, bijvoorbeeld in de derde fase, schuldig maakt aan een zeer ernstig feit, hij voor dat feit een TBS opgelegd kan krijgen die na beëindiging van de SOV ten uitvoer gelegd kan worden. In dat geval kan de SOV voortijdig worden beëindigd. Indien voortzetting van de SOV, gelet op de psychische gesteldheid van betrokkene, niet langer zinvol wordt geacht, is het denkbaar dat hij wordt opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis op grond van artikel 15, lid 5, van de Penitentiaire beginselenwet, dan wel na beëindiging van de SOV, krachtens de BOPZ.

Kamerbreed is gevraagd naar de gronden om de SOV uitsluitend op mannen van toepassing te laten zijn. Uitgangspunt in de drugsnota is dat de SOV bestemd is voor mannelijke verslaafden. In termen van overlast en criminaliteit is deze groep de meest in de oog springende. Ik hecht eraan in deze experimentele fase eerst ervaring op te doen met mannen in de operationele toepassing van de SOV. Tijdens het lopende experiment zal worden gezien of het mogelijk is om ook vrouwen in de

toepassing van de strafrechtelijke maatregel te betrekken.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): De minister geeft nu een ander argument voor het uitsluiten van vrouwen van de SOV dan in de stukken. Daarin werd steeds gezegd dat er geen geschikte afzonderlijke capaciteit is. Rijst de vraag of de verwijzing naar de drugsnota daar bovenop komt of het primaire argument is.

Minister **Korthals**: Het primaire argument is de drugsnota. Daarin is het uitgangspunt geformuleerd om tot de SOV over te gaan. Daarbij komt dat er geen capaciteit is voor vrouwen. De vraag is bovendien gewettigd of het inderdaad zinvol is om dat in dit stadium al te doen. Laten wij ons eerst richten op de groep van mannen die langdurig verslaafd zijn, belangrijke criminele delicten begaan en erg veel overlast bezorgen.

Voorzitter! De heren Apostolou en Van de Camp hebben gevraagd naar de stand van zaken bij de voorbereidingen voor de SOV binnen de betrokken gemeenten. Zij willen verder weten hoe de samenwerking met deze gemeenten verloopt. De gemeente Rotterdam zal als eerste in november 2000 kunnen starten. In de loop van 2001 volgen Amsterdam, Utrecht en de SOV-Zuid, een

combinatie van Den Bosch, Eindhoven, Maastricht, Arnhem en Nijmegen. De situatie in Den Haag is nog niet helemaal duidelijk. Een van de randvoorwaarden is dat de gemeenten bereid moeten zijn om een bijdrage te leveren door het storten van een eenmalig bedrag aan cofinanciering bij de bouw van intramurale voorzieningen. Dat is dus 25%. Binnen de betrokken gemeenten wordt voortvarend gewerkt aan de voorbereidingen voor de SOV. Via de lokale interbestuurlijke projecten en de landelijke coördinatiegroep SOV zijn er vrij intensieve contacten met de participerende gemeenten en de ketenpartners binnen de gemeenten, de politie, het OM, de verslavingszorg, de reclassering en de dienst justitiële inrichtingen.

De heer Niederer en andere woordvoerders vroegen naar de wijze waarop de geografische grenzen zullen worden gehanteerd. De experimentele opzet van de SOV beperkt zich tot de participerende gemeenten die ik hiervoor heb genoemd. Dat betekent dat andere gemeenten niet eerder kunnen aansluiten dan vanaf het moment dat het experiment na evaluatie als geslaagd kan worden aangemerkt en daaruit een landelijke implementatie voortvloeit. Vooralsnog zal de SOV worden toegepast daar waar criminele verslaafden volgens de criteria voor de SOV binnen de gemeentegrenzen van voornoemde participerende gemeenten verslavingsgerelateerde strafbare feiten begaan.

Voorzitter! Tot slot. In de laatste extramurale fase van de SOV ligt het accent op het concreet zetten van de stap naar de samenleving. In die fase waarvoor de participerende gemeenten de verantwoordelijkheid dragen, is het van belang allerlei zaken praktisch van aard goed op de rails te zetten. Ook het weer op orde brengen van de financiële situatie, het leren omgaan met een eigen budget en eventueel schuldsanering kunnen daartoe behoren.

□

De heer **Apostolou** (PvdA): Voorzitter! Ik dank de minister voor de gegeven antwoorden. Hij is uitvoerig en in de meeste gevallen zeer concreet en duidelijk geweest. Hij sprak herhaaldelijk het woord "experimenten" uit. Daarmee gaf hij aan waarom deze maatregel in

Apostolou

bepaalde mate wordt ingevoerd. Er is inderdaad een dilemma. Enerzijds kun je SOV in experimentele vorm niet opleggen als het niet in de wet staat. Maar als het wel in de wet staat, is het probleem de algemene geldigheid ervan. Ik denk dat de minister adequaat op deze vragen is ingegaan. Mijn fractie heeft geen behoefte meer aan verduidelijking. Ik wil nog wel het punt van de flexibiliteit benadrukken. Ik vind het belangrijk dat de minister een bepaalde ruimte laat, als het erom gaat de SOV over de grenzen van de gemeenten heen van toepassing te laten zijn. Wellicht komen gemeenten met initiatieven in die zin. Ik hoop dat dit soort afspraken niet belemmerd zal worden door een strenge en stringente toepassing van regels.

Voorzitter! Ik wil op een aantal zaken terugkomen, allereerst de samenwerking tussen ministeries en tussen Rijk en gemeenten. De minister van Justitie is eindverantwoordelijk voor de strafrechtelijke opvang verslaafden. De uitvoering is een verantwoordelijkheid die gedeeld wordt door Rijk en gemeenten. De minister heeft benadrukt dat deze maatregel integraal past in de maatregelen die in de drugsnota naar voren worden gebracht. Het is goed dat de minister is ingegaan op het punt van de eventuele tegenstrijdigheid tussen het heroïne-experiment en de strafrechtelijke opvang verslaafden. Ik heb in eerste termijn duidelijk gemaakt dat deze maatregel een van de instrumenten is op grond waarvan wij interventies kunnen plegen. Wat dat betreft, kan niet genoeg benadrukt worden dat wij niet verder komen als wij niet een integraal drugsbeleid voeren. Ik wil in dat verband meer duidelijkheid over de samenwerking met het ministerie van VWS. Bij de discussie van vanmiddag over de psychisch gestoorden is gedemonstreerd dat er sprake is van een integrale aanpak van de problematiek. De minister zei toen dat er een samenspraak moet zijn tussen Justitie en VWS. Het is mij echter niet duidelijk hoe het overleg met VWS over dit wetsvoorstel is gevoerd. Ik ben ervan overtuigd dat hierbij elementen aan de orde zijn die zowel Justitie als VWS raken. Kan de minister daar nader op ingaan?

Ik wil de minister dankzeggen voor zijn toezegging dat in de voortgangsrapportage drugsbeleid een speciale

paragraaf over deze materie zal worden opgenomen. De Kamer zal derhalve alle mogelijkheden hebben om eventueel terug te komen op aspecten van dit wetsvoorstel.

Voorzitter! Ik kom te spreken over mijn gewijzigde amendement op stuk nr. 14. De minister zei dat hij sympathiek tegenover dit amendement stond, maar dat hij het uiteindelijk toch moest ontraden. De minister heeft echter tegelijkertijd gezegd dat drang een onmisbare schakel is in de strafrechtelijke opvang verslaafden. Gehoord de opmerkingen van de collega's tijdens mijn eerste termijn, heb ik het amendement gewijzigd. In het gewijzigde amendement komt tot uitdrukking dat de toevoeging over de drangvoorziening niet als alternatief wordt voorgesteld maar als een voorwaarde naast de twee reeds in artikel 38m, onderdeel 2°, genoemde voorwaarden. Het gaat hier dus om een bepaling die cumulatief is. Het amendement brengt tot uitdrukking dat eerst een drangvoorziening dient te worden aangeboden, en dat dwang pas in beeld komt na weigering of onderbreking van een drangprogramma.

Er is een zekere relatie met artikel 38p, waarin gesproken wordt over de mogelijkheid dat de rechter de maatregel voorwaardelijk oplegt. Ik zie de voorwaardelijke oplegging van de SOV in artikel 38p als een mogelijkheid die de rechter kan toepassen. Mijn amendement spreekt artikel 38p niet tegen. Wat ik in het amendement tot uitdrukking breng, is dat de dwangoptie pas in beeld komt indien eerst de drangoptie door de delinquent wordt geweigerd of niet wordt afgemaakt. Het verschil tussen mijn amendement en de voorwaardelijke oplegging van de SOV is dat ik de drangvariant als voorloper van de dwang in de wet opneem. In het interruptiedebatje met de heer Dittrich werd gevraagd of hier alleen wordt gedacht aan het experiment in Ossendrecht. Dat is niet het geval. Er kunnen ook andere drangmaatregelen of -voorzieningen zijn geweest op grond waarvan de rechter kan zeggen dat de dwangvariant dan in beeld komt.

De redenen voor mijn oorspronkelijke en gewijzigde amendement lagen in het feit dat in de nota naar aanleiding van het nader verslag onduidelijkheid was ontstaan. De regering zei daarin: indien dit

wetsvoorstel wordt aangenomen, zullen de drangexperimenten niet meer blijven bestaan. Dat heeft de minister nu gecorrigeerd. Ik denk dat ik in mijn amendement vastleg wat de minister nu ook met zoveel woorden heeft gezegd: dat drang eerst in aanmerking komt. Daarna kan dwang opgelegd worden.

De heer **Van de Camp** (CDA): De minister heeft in eerste termijn een oordeel gevelde over dit amendement. Is het gevaar van uw amendement niet dat na een mislukte drangvariant altijd een dwangvariant moet worden opgelegd?

De heer **Apostolou** (PvdA): Ik heb de woorden in mijn amendement zorgvuldig gekozen. Ik heb gesteld dat een aangeboden drangvoorziening afgebroken of geweigerd moet zijn. De rechter moet in eerste instantie de mogelijkheid tot het opleggen van een drangvariant onderzoeken. Als de betrokkene die variant weigert en als blijkt dat dit geen begaanbare weg is, komt een dwangvariant in beeld. Als de betrokkene een drangvariant aanvaardt maar het programma later onderbreekt, is dat een reden om hem een volgende keer in aanmerking te laten komen voor een dwangvariant.

De heer **Van de Camp** (CDA): Als een drangvariant mislukt, kan het wellicht beter zijn om de betrokkene via de BOPZ te behandelen.

De heer **Apostolou** (PvdA): Dat sluit ik niet uit, maar dat is aan de rechter. Ik zeg alleen dat bij het opleggen van dwang de andere mogelijkheden verkend moeten zijn. In wezen zegt de regering dat ook, want in het artikel over de voorwaardelijke oplegging van de SOV staat dat dit onderzocht zou moeten worden. Ik leg met dit amendement de drangvariant in het wetsvoorstel vast.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): U zegt in uw antwoord dat als een betrokkene een drangproject niet succesvol heeft doorlopen, de rechter een volgende keer kan besluiten om een dwangvariant op te leggen. Maakt uw amendement dit mogelijk of heb ik dat verkeerd begrepen?

Apostolou

De heer **Apostolou** (PvdA): Ik heb het woord "succesvol" niet gebruikt, want ik wilde juist objectieve criteria hanteren. Als de betrokkene zijn programma heeft onderbroken, komt hij inderdaad in aanmerking voor een dwangvariant.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Als hij het programma heeft afgemaakt maar een volgende keer weer voor de rechter komt, kan hem dan een dwangvariant worden opgelegd?

De heer **Apostolou** (PvdA): Ik zie de dwangvariant als een programma dat lijkt op de fases die nu in het wetsvoorstel worden beschreven, aangevuld met het aspect van vrijwilligheid. Dat is mijn voornaamste argument om een drangvariant toe te passen. Verder verandert mijn amendement niets aan het programma zoals beschreven in het wetsvoorstel.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Wij begrijpen elkaar verkeerd. Ik leg u de volgende casus voor. Een betrokkene heeft naar aanleiding van uw amendement deelgenomen in een drangproject. Hij sluit dat project af en het gaat een tijd goed, maar na een aantal maanden verschijnt hij weer voor de rechter. Moet de rechter dan opnieuw een drangvariant opleggen, om eventueel tot een dwangvariant te komen, of kan hij meteen tot een dwangvariant besluiten? De genoemde betrokkene heeft het programma dus niet geweigerd of onderbroken, maar gewoon afgemaakt. Kan deze betrokkene, die na enige tijd heeft gerecidiveerd, volgens de strekking van uw amendement rechtstreeks in de SOV?

De heer **Apostolou** (PvdA): Nee. Als hij een drangvariant heeft doorlopen, is dat mislukt. De rechter kan dan tot een dwangvariant besluiten, maar niet vanwege het onderbreken van het programma. Hij besluit daartoe, omdat de drangvariant niet tot resultaten heeft geleid. Ter verduidelijking, ik doel met de term "drang" op de drangvariant zoals die in Rotterdam wordt toegepast. Daarin vinden verschillende fases plaats. Als die onderbroken worden, kan de conclusie worden getrokken dat aan de betrokkene dwang opgelegd moet worden. Ik handhaaf mijn amendement, omdat ik vind dat drang, waarin het punt van de motivatie zit,

een belangrijk element is dat in dit wetsvoorstel tot uitdrukking moet komen.

Voorzitter! Ik kom bij de drangvariant van de gemeente Rotterdam. De minister zei dat Justitie in drang wil blijven investeren. Dat wat Justitie moet doen, is dus verzekerd.

De minister zei over de financiering dat VWS er ook positief tegenover staat. Maar er is onduidelijkheid over de precieze bedragen. In de brief van de gemeente Rotterdam die wij hebben ontvangen op 27 maart 2000, staat duidelijk dat indien dit project wordt gecontinueerd tot 2004, de daartoe benodigde middelen 21 mln. bedragen en dat 7 mln. door de gemeente wordt opgebracht, 7 mln. door VWS en 7 mln. door Justitie. Deze systematiek, waarbij het Rijk bijdraagt in tweederde van de kosten en de gemeente in eenderde, vind ik belangrijk. Ik ben een beetje in verwarring gebracht doordat de minister vanmiddag andere bedragen heeft genoemd. Gegeven de onduidelijkheid over de bedragen, maar ook gegeven de goede bedoelingen die de minister tot uitdrukking heeft gebracht, wil ik meer zekerheid voor het drangproject in Rotterdam. Mede als ondersteuning van de goede bedoelingen van het Rijk stel ik daarom, mede namens collega Niederer, de volgende motie voor.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat een gedifferentieerd aanbod van voorzieningen en interventies voor harddrugs-verslaafden nodig is teneinde de terugdringing van overlast en de resocialisatie van betrokkenen te bewerkstelligen;

overwegende, dat in het kader van de Wet strafrechtelijke opvang verslaafden zowel de drang- als de dwangvariant van toepassing is voor de verschillende categorieën verslaafden die veelvuldig crimineel gedrag vertonen;

van mening, dat het drang-experiment zoals door de gemeente Rotterdam thans wordt uitgevoerd, voortgezet dient te worden;

verzoekt de regering het rijksdeel van de daartoe benodigde financiële middelen, zijnde tweederde (2/3) van de kosten, te blijven verstrekken, ook na 1 januari 2001,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Apostolou en Niederer. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 16 (26023).

De heer **Dittrich** (D66): Ik heb de minister op dit punt gevraagd of hij kan garanderen dat het Rijk het rijksdeel voor zijn rekening neemt. Het antwoord daarop was: ja. Mijn vraag aan u is wat deze motie daaraan nu nog toevoegt. Of is het een overbodige motie?

De heer **Apostolou** (PvdA): De motie schept duidelijkheid over de systematiek. De minister heeft, zoals u zelf hebt gehoord, verschillende bedragen genoemd voor het ministerie van VWS en het ministerie van Justitie. Dat vind ik onduidelijk. Ik ben van oordeel dat wij duidelijkheid moeten scheppen voor de gemeente Rotterdam door te zeggen dat tweederde van de kosten door het Rijk wordt betaald. Dat is de toegevoegde waarde van mijn motie.

Voorzitter! Ik was van plan een motie in te dienen over de doelgroep vrouwen, maar zie daarvan af na de woorden van de minister. De minister stelde dat er in de loop van dit experiment wellicht ook mogelijkheden kunnen komen voor de opvang van vrouwen. Dat getuigt volgens mij van een goede insteek. Bij de voortgangsrapportage drugsbeleid zullen wij er mijns inziens op ieder moment op terug kunnen komen.

Voorzitter! Er is veel discussie geweest naar aanleiding van de eerste termijn van de Kamer over dit wetsvoorstel. Er zijn verschillende artikelen, commentaren en ingezonden stukken in de pers verschenen. In sommige commentaren wordt in deze maatregelen een begin gezien van dwangmodaliteiten die ook voor andere categorieën burgers geïntroduceerd gaan worden. Ik vind die commentaren overtrokken. Je kunt de SOV niet zien als een gevangenisstraf van twee jaar. De SOV is niet alleen een repressieve maatregel, maar is juist bedoeld om perspectief te bieden aan de

Apostolou

drugsverslaafde. Die combinatie maakt deze maatregel ook bijzonder. Voor de Partij van de Arbeid is deze wet een uiting van oprechte bezorgdheid zowel over de overlast die burgers ondervinden door criminaliteit van harddrugs-verslaafden, een overlast die moet worden teruggedrongen, als voor de drugsverslaafde zelf die verstrikt is geraakt in een vicieuze cirkel van vastzitten, vrijkomen, terugvallen. De fractie van de PvdA vindt het de moeite waard om de SOV uit te proberen. Na evaluatie zal blijken of de wet moet worden ingetrokken of dat het experiment wegens succes algemeen beleid moet worden.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): U zei dat u het overdreven vindt als mensen zeggen dat dit wetsvoorstel een voorbode is van een uitbreiding naar andere vorming van verslaving. De heer Rouvoet heeft de suggestie gedaan – en de minister heeft daarop instemmend gereageerd – om op termijn eventueel een vergelijkbare maatregel voor gokverslaafden te nemen. Wat vindt u van die suggestie?

De heer **Apostolou** (PvdA): Ik heb een oordeel uitgesproken over het wetsvoorstel dat nu aan de orde is. Ik geloof niet dat je door invoering van deze wet een eerste stap zet in de richting van een vergelijkbare maatregel voor andere categorieën. De Kamer is daar natuurlijk zelf bij en voordat je zo'n stap zet, moet eerst uitvoerig worden gediscussieerd over de modaliteiten ervan. Ik zal al met al mijn fractie adviseren om voor dit wetsvoorstel te stemmen.

□

De heer **Van de Camp** (CDA): Voorzitter! Ik dank de minister voor zijn antwoord. Hij heeft op een zorgvuldige wijze de mogelijkheden en onmogelijkheden van het wetsvoorstel aangegeven. Geen van ons zal een dwangopname van een harddrugsverslaafde beschouwen als het toppunt van maatschappelijke ontwikkeling. De afgelopen weken zijn in de dagbladen diverse redactionele commentaren en ingezonden brieven aan dit onderwerp gewijd. Daarin kwam met name de spanning tussen dwang en drang naar voren. Ook werd ingegaan op de relatie tussen de

duur van de maatregel en het aantal delicten. In mijn eerste termijn heb ik duidelijk aangegeven dat de CDA-fractie deze volgende stap in de keten noodzakelijk acht. Zij is in die mening bevestigd door het antwoord van de minister.

Voorzitter! Ik hecht eraan dat de capaciteit van 350 mensen in de deelnemende gemeenten daadwerkelijk wordt opgevuld. Als een officier van justitie een SOV-maatregel bepleit, moet een cliënt bij capaciteitsproblemen in de eigen gemeente terecht kunnen in een andere gemeente. Ik ben het aan de andere kant zeer eens met degenen die zeggen dat overcapaciteit niet mag worden opgevuld met niet-deelnemers. Het is in ieder geval van groot belang dat het project in de experimentele fase voldoende ruimte krijgt om zich te ontwikkelen.

Voorzitter! Ik heb ook nog een vraag over drang in Rotterdam. De heer Apostolou heeft dat nu belegd met een motie, maar mij is nog niet helemaal duidelijk wat de begrotings-middelen 2001 betekenen voor het jaar 2000. Uit de stukken meende ik begrepen te hebben dat er ook een financieel probleem ligt voor het jaar 2000. Als er in 2000 geen probleem is, loopt de driejarige experimenteerfase dan tot en met 2003? Ik zie de minister wel knikken, maar het lijkt mij beter als hij dat in zijn termijn nog eens bevestigt opdat wij daarover niet weer een discussie krijgen met de gemeente Rotterdam.

Ik sprak zojuist al over de capaciteit in verband met de deelnemers uit andere gemeenten. Ik betreur het dat de minister nu geen ruimte ziet om meer dan 350 plaatsen in te richten, maar ook ik zie wel dat mijn oorspronkelijke plan om tot 700 respectievelijk 1050 plaatsen te komen, gelet op de experimenteerfase en de politieke realiteit, wellicht wat prematuur is. Ik zal er dan ook niet op blijven hameren, maar wacht af hoe de capaciteit van 350 plekken zich zal vullen.

Het interruptiedebatje met mevrouw Halsema heeft mij er inderdaad nog eens op geattendeerd dat de gesloten fase op basis van artikel 38n maximaal twee jaar kan duren. Het is voor mij op zich toch wel een vrij forse constatering dat men uiteindelijk twee jaar in die gesloten fase kan zitten, maar ik denk dat dit toch wel de uiteindelijke consequentie is van dat artikel en ik neem die dan ook voor mijn

rekening. De eerste zes maanden zijn natuurlijk bedoeld om motivatie bij te brengen in het kader van de dwangopname, maar als men, nadat het hele traject is doorlopen, zichzelf nog niet wil verbeteren, dan denk ik dat wij het traject van die twee jaar helaas ook in gesloten setting zullen moeten aflopen.

Ik ga ervan uit dat het helaas soms mogelijk zal zijn dat mensen voor de tweede keer in een SOV-traject terecht komen. Dat zal niet aansluitend zijn, bijvoorbeeld zoals de heer Niederer zojuist suggereerde om na de dwang-SOV nog een voorlopige SOV op te leggen, maar gezien de problemen die de desbetreffende mensen ondervinden, kan ik mij heel goed voorstellen dat men in een tijdsbestek van bijvoorbeeld tien jaar twee keer een volledig SOV-traject moet aflopen. Ook dat neem ik als zodanig voor mijn rekening.

Voorzitter! Als het goed is, krijgen wij in tweede termijn nog een nadere analyse van de minister over de vraag wie nu exact de SOV-stopzetting kan vorderen, met name de tussentijdse. Ik ga ervan uit dat dit de partijen zijn die zijn genoemd in artikel 38s en dat wij in dezen geen eigenstandige bevoegdheid hebben voor de directeur van de SOV-voorziening. Dat zou in mijn ogen ook buitengewoon verwarrend zijn.

De heer **Dittrich** (D66): Bent u het wel met mij eens dat de directeur van de inrichting zijn informatie aan het OM kan geven en zo kan proberen te stimuleren om bij de rechter een tussentijdse beëindiging te bewerkstelligen?

De heer **Van de Camp** (CDA): Emotioneel gezien sta ik niet sympathiek tegenover deze gedachte. Als zo iemand in dit traject terecht is gekomen, dat ik echt zie als ultimum remedium, voel ik daar niet direct voor. Ik kan mij ook niet voorstellen dat de directeur dat als zijn hoogste doel in zijn carrière ziet. Ik voel er niet veel voor om als bij het minste zuchtje tegenwind blijkt dat de motivering niet is op te roepen, het project maar stop te zetten. Dat is ook de reden dat ik pleit voor een koppeling van de directeur aan de officier van justitie. De officier van justitie zal dan op zijn beurt weer het oordeel van de rechter inroepen.

Van de Camp

De heer **Dittrich** (D66): De heer Van de Camp wees er eerder op dat in de wetstekst staat dat de verslaafde, zijn advocaat of het openbaar ministerie zich tot de rechter kunnen wenden. De directeur wordt daar niet genoemd en dat betekent dat de situatie die de heer Van de Camp beschreef, door niemand wordt bepleit.

Ik wijs de heer Van de Camp op de mogelijkheid dat alle cellen op een unit 4-afdeling vol zitten. Een directeur kan er dan zeer wel de voorkeur aan geven dat die cellen worden gebruikt voor mensen die wellicht te motiveren zijn om terug te keren naar een andere afdeling. Als iemand hardnekkig blijft weigeren, kan dit voor de directeur aanleiding zijn om de rechter te verzoeken om een tussentijdse beëindiging. De directeur moet hiervoor wel eerst de hulp van de officier van justitie inroepen. Een tussentijdse beëindiging biedt een directeur de mogelijkheid een cel te gebruiken voor iemand die weliswaar ongemotiveerd is, maar wel perspectief heeft.

De heer **Van de Camp** (CDA): Ik begrijp waarom de heer Dittrich dit vraagt. De uitvoeringspraktijk zal echter moeten laten zien hoe het in zijn werk zal gaan. Ik pretendeer ook niet de deskundigheid te hebben om daar nu al een uitspraak over te kunnen doen. Vooralsnog zoek ik in zo'n situatie de oplossing liever in een tijdelijk uitbreiding van unit 4. Ik zie er namelijk niet zoveel in om zo iemand naar huis te sturen. Het lijkt mij – ik beseft dat dit wellicht tegen beter weten in is – beter om vast te houden aan dit traject.

De heer **Dittrich** (D66): Ik moet echt protesteren tegen de woorden "iemand naar huis sturen". Niemand bepleit dat een rechter iemand naar huis zou moeten sturen als blijkt dat hij zo ongemotiveerd is dat hij niet te handhaven is. Daarmee zou je namelijk een premie leggen op het niet-meewerken. De zaak moet in zo'n geval opnieuw aan de rechter worden voorgelegd en het is dan zeer wel mogelijk dat iemand een gevangenisstraf krijgt opgelegd.

De heer **Van de Camp** (CDA): Het is goed dat wij over deze vraag in tweede termijn filosoferen. Het is namelijk de vraag of er, gezien de gepleegde delicten, een grond is voor een gevangenisstraf als iemand

vier maanden dwangopname achter de rug heeft. Ik denk niet dat het in de casus van de heer Dittrich mogelijk is om bij stopzetting van de dwangopname zonder rechterlijke beslissing een gevangenisstraf op te leggen. Ik ben er zelfs niet zeker van of dit mogelijk is mét een rechterlijke beslissing.

De heer **Niederer** (VVD): Ik denk dat het binnen dit wetsvoorstel onmogelijk is om de SOV voor de resterende duur van de maatregel om te zetten in een gevangenisstraf. Als een volstrekt onwillige SOV'er er na een aantal maanden de brui aan geeft, resteert er niets anders dan opname in een unit 4-afdeling. Hij zal dan intramuraal moeten blijven voor de duur van de door de rechter opgelegde maatregel.

De heer **Van de Camp** (CDA): In een interruptiedebatje met mevrouw Halsema heb ik al aangegeven dat in zo'n situatie de opname in de gesloten setting van een unit 4-afdeling twee jaar zal moeten duren. De casus van de heer Dittrich ligt echter een slag anders, want hij sprak over het beëindigen van de SOV-opname na een interventie van een directeur bij de officier van justitie. De heer Dittrich zei – ik hoop dat ik zijn woorden juist weergeef – dat zo iemand niet direct naar huis hoeft te worden gezonden en dat het mogelijk is om hem een gevangenisstraf op te leggen. Ik ben daar echter nog niet zo zeker van en ik hoor dan ook graag de opvatting van de minister. Ik ben bang dat zo iemand naar huis gestuurd moet worden.

Voorzitter! Ik heb brieven van GGZ Nederland ontvangen, waarin men stelt dat het therapeutisch element in het nader verslag wel erg ver wordt weggedrukt. Misschien is het goed als de minister daarover nog wat zegt. Dwangopname en in die tijd afkicken, impliceren een vorm van therapeutische benadering. In mijn ogen kan dat per definitie niet door gediplomeerde PIW'ers worden gedaan. Volgens mij heeft dat altijd een zeker medisch behandelingsaspect. Gezien mijn bijdrage in eerste termijn pleit ik zeker niet voor een verdere medicalisering van de desbetreffende cliënten, maar het lijkt mij wel goed dat het therapeutische karakter van de SOV wordt geëxpliciteerd. Als men op het niet-therapeutische aspect gaat hangen, roept dat bij de verslavings-

zorg de reactie op dat het toch wel therapeutisch moet zijn. Als ik mij niet vergis, schrijft de verslavingszorg dat het alleen therapeutisch moet zijn, maar dat gaat mij te ver.

In dit verband pleit GGZ Nederland voor het altijd voorwaardelijk opleggen van de dwang-SOV. Daar ben ik het niet mee eens. Wat is overigens de mening van de minister over de constructie dat de SOV altijd eerst voorwaardelijk moet worden opgelegd om te resulteren in een behandeling in Hoogvliet? Ik verwijs in dit verband naar het artikel van dr. Bovens in NRC Handelsblad van 4 april jl.

De minister zou ons nader informeren over de overlap in de doelgroep als het gaat om de deelnemers aan het heroïne-experiment. Ik ben het met collega Dittrich eens als hij zegt dat die groep ten dele overeenstemt. Immers, de bedoeling van het heroïne-experiment is ook om de verslaafde maatschappelijk te stabiliseren. Mijn indruk is dat de minister er in zijn antwoord van uit is gegaan dat die maatschappelijke stabilisatie al heeft plaatsgevonden bij het begin van de heroïne-verstrekking. Mijn opvatting over heroïneverstrekking is weliswaar bekend, maar ik moet het experiment wel correct behandelen. Maatschappelijke stabilisatie gebeurt overigens niet voorafgaande aan het heroïne-experiment, maar na afloop.

Ik maak nog een kritische opmerking over de huidige status van de VBA's (verslaafdenbegeleidingsafdelingen), een buitengewoon vervelende afkorting. Het is bekend dat ik mijn familie wel eens als uitgangspunt neem bij dit soort afkortingen, maar dat werkt daar niet erg stimulerend. In ieder geval is er nu sprake van bezuinigingen op die afdelingen. Is men in het kader van de begroting 2000 dan wel het conceptmasterplan nu al begonnen met het terugdringen van de capaciteit VBA? Kan de minister hierop vanmiddag mondeling ingaan of anders schriftelijk, ter voorbereiding van een te voeren debat over de gevangenis-capaciteit? Ik zou een dergelijke terugdringing zeer betreuren. Ik heb daarover geen motie achter de hand, maar zo nodig kan dat nog in een derde termijn. Je bent namelijk volkomen verkeerd bezig als je aan de ene kant het ultimatum remedium van dwang invoert en aan de andere kant de

Van de Camp

VBA's, die nog in ontwikkeling zijn, in hun mogelijkheden beperkt. De CDA-fractie heeft daar ernstige bezwaren tegen. Ik hoop dat de minister dat ook afleidt uit de toonhoogte waarop ik nu spreek. Is de minister bereid om hierover in tweede termijn klare wijn te schenken? Er is namelijk echt een verkeerd signaal afgegeven inzake de VBA's.

Nog iets over de begeleiding na de SOV. In eerste termijn is de minister daar tot mijn spijt niet op ingegaan, maar ik kan mij wel voorstellen dat het voor hem en zijn ambtenaren een enigszins vreemd terrein is. Ik heb verleden week toch gepleit voor individuele coaches. Ik heb ook gevraagd of de minister de tussenliggende tijd wilde gebruiken om daarover met zijn collega van VWS te overleggen. Wellicht komt de minister hier in tweede termijn op terug. Maar om met de woorden van de heer Apostolou te spreken en steun aan het Rijk te betuigen, dien ik daarover de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat na afloop van een SOV-traject gedurende langere tijd begeleiding door een individuele coach niet kan worden gemist;

constaterende, dat hiervoor niet alleen kan worden volstaan met professionele krachten;

verzoekt de regering over te gaan tot het actief doen werven en opleiden van vrijwilligers voor begeleiding van ex-verslaafden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden van de Camp, Dittrich, Van der Staaij en Rouvoet. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (26023).

De heer **Van de Camp** (CDA): Voorzitter! Ik heb in het dictum opgenomen dat het gaat om het dóén opleiden. Het is dus zeker niet mijn bedoeling dat het ministerie van Justitie het zelf gaat organiseren à la de adoptiecursussen. In samenspraak

met VWS zou het kunnen worden gedaan door het maatschappelijk middenveld, particulier initiatief, verslavingszorg en dergelijke.

De heer **Niederer** (VVD): Dat het om het dóén opleiden gaat, neemt al wat vragen bij mij weg. Ik vraag mij echter af in hoeverre het een overheidstaak is om actief vrijwilligers te doen werven. Hoe stelt u zich dat voor? Ik beoordeel uw motie ook graag op het praktische effect ervan. Wat draagt u eigenlijk aan het Rijk op? Hoe moet dit worden opgezet? Wat gaat het kosten? Moet het niet worden overgelaten aan het maatschappelijk middenveld? Dat zou u als CDA'er moeten aanspreken.

De heer **Van de Camp** (CDA): Laat ik daar volstrekt helder over zijn. Het gaat er absoluut niet om dat de overheid de coaches gaat opleiden. Het gaat erom dat er voor de organisaties die het zouden kunnen, zoals de verslavingszorg, financiële mogelijkheden worden geboden om het te doen. Ik heb de indruk dat het niet om miljoenen gaat. Als het Boumanhuis tien mensen wil opleiden die hiervoor geschikt zijn en die de professionele attitude hebben om als vrijwilliger dat werk te doen, wil ik dat het kabinet niet zal zeggen dat men maar moet wachten op een meevaller van de heer Zalm, tot een volgend regeerakkoord of andere ruimhartige bewoordingen die leiden tot verzanding van dit project. Het gaat om uitvoering door derden, maar ook om een sympathieke bejegening door de overheid, zeker in de communicatie met de verslavingszorg en in de financiële ondersteuning van de opleiding.

Volgende week donderdagmiddag om één uur houden wij de tweede termijn van het drugsoverleg met mevrouw Borst en de minister van Justitie. Dan kunnen wij wellicht nader spreken over deze gedachte. Ter geruststelling van de minister van Justitie kan ik meedelen dat het een korte tweede termijn van drie kwartier zal zijn.

Voorzitter: Bijleveld-Schouten

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Voorzitter! Ook ik dank de minister voor de antwoorden. In het debat dat wij tot nu toe hebben gehad, zijn vele dingen opgehelderd, maar er

blijven een paar punten open die wij in tweede termijn met elkaar kunnen bespreken.

In de eerste plaats ga ik in op een van de laatste punten die de heer Van de Camp naar voren bracht, namelijk de karakterisering van dit wetsvoorstel. Wij zijn er natuurlijk niet voor verantwoordelijk wat er in de media van gemaakt wordt. "Het wetsvoorstel gedwongen afkicken", om maar iets te noemen, ben ik tegengekomen. Ook dreigt het wetsvoorstel te worden opgehangen aan elementen die er wel in zitten, maar die niet het wezen ervan uitmaken. Het lijkt mij goed dat de minister in tweede termijn de gelegenheid te baat neemt om nog even hierop in te gaan.

Waar doel ik dan op? Dat is vooral de term "dwangbehandeling". Nee, zegt de minister, het is geen dwangbehandeling. De dwang zit in de opname en de drang zit in het aanbieden van het programma, waarin wel degelijk elementen van behandeling zitten in het kader van het loskomen van de verslaving. Hiermee gaat het wetsvoorstel echter nog niet over dwangbehandeling of over gedwongen afkicken.

Tegelijkertijd wordt zowel in het wetsvoorstel als in de reacties, zoals de brief van GGZ Nederland, de vraag opgeworpen of het om een therapeutische dan wel een non-therapeutische setting gaat. De heer Van de Camp refereerde er al even aan. De minister zegt in de stukken: het is een non-therapeutische setting, want er is geen dwangbehandeling. Er zitten wel gedragstherapeutische elementen in het programma. Ik houd het erop dat het gaat om een justitiële maatregel met een drangprogramma inclusief gedragstherapeutische elementen en dat niet sprake is van een therapeutische setting als zodanig. Graag krijg ik op dit punt opheldering van de minister. Daardoor kan de discussie in de samenleving en in de media duidelijker worden en kan beter bekend worden wat we hier geregeld hebben. Voor mij geldt dat het gaat om een justitiële maatregel en dat in het drangprogramma elementen van behandeling en therapie zijn verdisconteerd. Deze formulering houd ik voor ogen totdat de minister met een betere komt.

Voorzitter! Ik meen dat het misverstand dat in de stukken ten aanzien van drang en dwang is opgeroepen, met name op instigatie

Rouvoet

van collega Apostolou, is opgehelderd. Het is dus niet de bedoeling het drangproject SOV te laten fungeren als vervanging van de bestaande drangprojecten. Dat vind ik een belangrijk winstpunt.

Dit brengt mij bij zijn amendement. Een belangrijke vraag is of het amendement nog nodig is. Ik heb de indruk van niet. Zoals ik in eerste termijn heb aangegeven, vind ik de gedachte die aan het amendement ten grondslag ligt sympathiek. Ik denk echter ook aan de rechterlijke vrijheid en vind dat men niet zover mag gaan dat men eerst het drangproject moet aanbieden alvorens tot de dwangversie van de SOV te komen. Ik meen dat dit met de uitleg van collega Apostolou wel het geval is.

Zelf houd ik het erop dat het verschil in uitleg te maken heeft met een verschil in interpretatie van het begrip ultimum remedium. Ultimum remedium houdt voor mij niet in: je moet alles beproefd hebben en dan is dit het laatste in de rij. Een ultimum remedium is een uiterste middel dat wordt gebruikt als je de indruk hebt dat je geen andere instrumenten hebt. Je hebt die andere instrumenten echter niet eerst hoeven beproeven. Men kan een vergelijking treffen met het strafrecht. Het strafrecht noemen we een ultimum remedium, maar er is niemand in het land die serieus beweert dat je eerst het bestuurs- en civiel recht moet beproeven alvorens de strafrechtelijk weg te kunnen bewandelen. In veel gevallen kan dat namelijk helemaal niet. Ik zelf houd het er daarom op dat ultimum remedium in die laatste zin moet worden verstaan, namelijk dat je het middel niet te lichtvaardig moet gebruiken en eerst de andere mogelijkheden moet benutten. Een heel andere zienswijze is dat je eerst alles moet beproeven alvorens tot de SOV over te gaan. De uitleg in die zin maakt dat ik mij zeer gereserveerd opstel ten opzichte van het amendement. Ik vraag mij af of het verstandig is te doen wat hierin staat. Bovendien is het gevraagd voor het behoud van de drangprojecten niet nodig.

Verder herinner ik aan het probleem waarop ik heb gewezen tijdens een interruptie in het betoog van de heer Apostolou. Ik meen dat wij toen elkaar niet helemaal verstonden. Naar mijn mening is er gelet op de tekst van zijn amende-

ment, nog steeds een probleem. Een rechter kan iemand die hij eerder in een drangproject heeft gezet opnieuw voor het bankje krijgen. Ik denk aan een geval waarbij niet is geweigerd, maar het project is afgemaakt en de betrokkene na een tijdje toch weer in de fout gaat. Hij komt dan voor de rechter en volgens de heer Apostolou zou de rechter voor die persoon rechtstreeks de dwangvariant van de SOV kunnen laten gelden. De vraag is echter of dat met de tekst van het amendement van de heer Apostolou kan, want er is in zo'n geval niet voldaan aan de voorwaarde dat eerst een traject moet zijn afgebroken of geweigerd. Er is daarentegen sprake van een nieuwe situatie. Ik meen dus dat dit amendement nog steeds problemen met zich brengt, hoewel de heer Apostolou na de kritiek in de eerste termijn een poging heeft gedaan het aan te passen. In sommige gevallen levert aanpassing weer kritiek in tweede termijn op.

De heer **Apostolou** (PvdA): Voorzitter! Met betrekking tot het ultimum remedium verwijs ik naar de memorie van toelichting en naar de nota naar aanleiding van het verslag en die naar aanleiding van het nader verslag. In dit geval wordt het ultimum remedium inderdaad gezien als iets dat gebruikt wordt in een keten van interventies. In die zin moet men mijn amendement zien. Lettend op de effectiviteit van de maatregel, vind ik de motivatie van de betrokkene heel belangrijk. Ik vind dat de rechter stil moet staan bij de vraag in hoeverre de betrokkene vrijwillig het aangeboden traject wil doorlopen. Indien hij weigert, wordt dwang opgelegd. Ik wil echter niet meteen dwang toepassen als de andere mogelijkheden niet verkend zijn.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Uw interpretatie van het begrip "ultimum remedium" is mij duidelijk. Ik zeg alleen dat ik op dat punt met u van mening verschil. U verwijst naar de memorie van toelichting. De stukken zijn door de minister echter uitgelegd in een zin die ik wel deel, namelijk dat het op een bepaald moment aan de rechter is om te beoordelen of voor degene die op dat moment voor het hekje staat een ander middel al dan niet geschikt is. In dat kader vind ik dat je niet lichtvaardig naar het ultimum remedium SOV

moet grijpen. In lijn met wat in de stukken staat en met wat de minister zegt, laat ik het graag aan de rechter over om te bepalen of er andere mogelijkheden zijn. Ik zou niet zover willen gaan als de heer Apostolou in zijn amendement zegt: eerst verplicht een drangproject aanbieden alvorens wij tot SOV komen. Volgens mij verdraagt dat zich heel goed met de opvatting over ultimum remedium die ik heb gegeven en die ik ook in de stukken van de regering heb geproefd.

Ik kom bij het risico van het opwerpen van drempels, zoals ook door het amendement van de heer Apostolou zou kunnen gebeuren. Als het amendement wordt aangenomen, is het voor veel mensen niet meer mogelijk om direct in de SOV terecht te komen. Dat kan betekenen dat de SOV niet volloopt. Dat kan zeker voor een experiment het risico van een vergelijking van criteria met zich brengen, omdat je het experiment goed wilt kunnen uitvoeren en een gevulde SOV nodig hebt. Ik zou er een tegenstander van zijn als wij lege plaatsen kregen in de SOV en op die basis probeerden om conclusies over een experiment te trekken. Dat risico zit ook vast aan het verplicht voorschrijven van drangprojecten alvorens men in de SOV terecht kan. Dan zou je op zijn minst moeten overwegen om de termijn van het experiment te verlengen, want anders loop je een groot risico dat het experiment verglijdt waar wij bij staan.

De heer **Apostolou** (PvdA): Ziet u ook niet het risico in uw redenering dat er straks mensen een heel zware maatregel wordt opgelegd terwijl dat niet nodig is? Terwille van het experiment zou men de cellen moeten vullen via dwang, terwijl er alternatieven zijn die wellicht beter werken.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Nu gaat u ervan uit dat de rechter lichtvaardig zal overgaan tot plaatsing in de SOV. Ik ben ervan overtuigd dat dit niet het geval zal zijn. De wetsgeschiedenis is duidelijk. Het begrip "ultimum remedium" maakt niet voor niets deel uit van de schriftelijke toelichting op het wetsvoorstel. Ik geloof werkelijk niet dat een rechter, omdat er plaatsen gevuld zullen moeten worden vanwege het experiment, te lichtvaardig zomaar zal overgaan tot plaatsing om de

Rouvoet

SOV gevuld te krijgen. Iets anders is dat het de consequentie kan zijn van het amendement van de heer Apostolou dat de rechters verplicht zijn om mensen eerst in een drangproject te zetten en dat daardoor de SOV niet wordt gevuld. Dat is geen verwijt in de richting van de rechters, maar het zou een consequentie kunnen zijn. Dat vind ik onwenselijk.

Mevrouw Halsema heeft een aantal malen geprobeerd een ietwat andere richting te geven, om het woord "draai" niet te gebruiken, aan datgene wat ik naar voren heb gebracht over het bestwilcriterium en het omslagpunt in de discussie over het drugsbeleid. Zij zoekt de Handelingen erbij, waarbij ik erop wijs dat zij een ongecorrigeerd stenogram heeft, maar dit terzijde. Het lijkt mij goed dat ik in tweede termijn aangeef wat ik daarover naar voren heb gebracht en vanuit welke intentie. Ik heb in eerste termijn verwezen naar de memorie van toelichting, waarin op bladzijde 2 het belang van de verslaafde met zoveel woorden mede wordt genoemd als een legitimatie van de SOV, maar na de overlast door criminaliteit. In tweede instantie wordt het belang van de verslaafde om van zijn verslaving af te komen mede genoemd als rechtvaardiging voor de SOV-maatregel. Ik heb in eerste termijn gezegd dat voor de RPF/GPV-fracties elementen van dwang in drugsverslaving en drugs-gerelateerde criminaliteit bij elkaar genomen geen taboe vormen en ook in dit debat geen taboe behoeven te vormen. Ik heb geconstateerd dat datgene wat ik in de memorie van toelichting las wel heel dicht in de buurt lijkt te komen van het bestwilcriterium, nota bene niet als eerste, laat staan als enige rechtvaardiging voor een justitiële maatregel. Ik benadruk dat nogmaals in de richting van mevrouw Halsema. Daarom heb ik gezegd dat hier wellicht sprake is van een omslagpunt in de discussie over het drugsbeleid, omdat vanaf nu het bestwilcriterium mogelijk weer een rol kan spelen in debatten rondom drugsverslaving en drugs-gerelateerde criminaliteit. Als mevrouw Halsema nu de conclusie trekt dat dit wetsvoorstel dus steunt op het bestwilcriterium en dus door haar fractie van de hand moet worden gewezen, geeft zij mijn inbreng te veel gewicht en gaat zij

voorbij aan de nadruk die ik heb gelegd op criminaliteit als aangrijpingspunt voor een justitiële maatregel; dit in navolging van de toelichting op het wetsvoorstel. Dat zou volgens onze fractie voor andere doelgroepen, bijvoorbeeld de gokverslaafden, onverkort moeten gelden. Aangrijpingspunt blijft de criminaliteit en de daaruit voortvloeiende overlast. Ik hoop dat ik op dit punt onze intentie heb verduidelijkt.

Ik heb aandacht gevraagd – ik heb het er bij interruptie met de minister over gehad – voor psychisch gestoorde verslaafden, die niet in de SOV terecht kunnen en ook niet altijd even gemakkelijk via de BOPZ kunnen worden opgenomen. De minister heeft gezegd dat daar nog eens goed naar gekeken zal worden. Na mijn interruptie zag ik nog een berichtje in het dagblad De Limburger over een initiatief van de Heerlense verslavingskliniek Welland, die juist voor deze categorie van psychisch gestoorde verslaafden met een criminele achtergrond een aparte vleugel wil opzetten. Het gaat dan om mensen die niet onder de BOPZ vallen omdat "ze niet gevaarlijk genoeg zijn", maar ook niet in aanmerking komen voor de SOV, omdat ze psychisch gestoord zijn. Ik vraag de minister om dit type initiatieven te steunen waar hij kan. Ik vind het namelijk van belang dat deze groep niet tussen wal en schip valt door de extra aandacht voor de andere groep.

Wat de relatie tussen de SOV en de heroïne-experimenten betreft sluit ik mij kortheidshalve aan bij de vraag van de heer Van de Camp en wacht ik op de nadere toelichting over de overlap. Datzelfde geldt voor de begeleiding na afloop van de SOV. Ik vind dat een belangrijk onderwerp en ik heb dan ook niet voor niets de motie van collega Van de Camp van harte medeondertekend.

Ik ga niet mee in het amendement van de heer Apostolou. Gehoord de reactie van de minister, geldt hetzelfde voor het amendement van collega Dittrich. Ook het amendement van de heer Rabbae zal ik niet steunen, omdat in de toelichting opnieuw een relatie wordt gelegd tussen de SOV en de ernst van het strafbare feit. Daar ging het juist niet om; het gaat terug achter de argumentatie van het wetsvoorstel. In mijn ogen is het redactionele argument van de heer Niederer

volstrekt overbodig, maar ik kan er onmogelijk tegen zijn. Het mag duidelijk zijn dat ik zeer sympathiek sta tegenover de motie van de collega's Apostolou en Niederer.

□

De heer **Dittrich** (D66): Mevrouw de voorzitter! Ik dank de minister hartelijk voor zijn beantwoording. Het merendeel van mijn vragen is goed beantwoord. De resterende punten zal ik een voor een langslopen.

Ik heb met de minister gedebatteerd over het voorbeeld van een verslaafde die in Assen woont. Zo iemand kan aan de inhoud van het wetsvoorstel voldoen, maar toch niet door de rechter in Assen een SOV-maatregel opgelegd krijgen, omdat hij niet in een van de arrondissementen woont waar zo'n inrichting geplaatst wordt. Ik vind dat nog steeds raar. Het Wetboek van Strafrecht geldt voor iedereen in Nederland, maar uit dit wetsvoorstel is niet te lezen dat de maatregel niet voor iedereen kan gelden. Of mensen het willen of niet, is in dezen niet relevant. Hoe ziet de minister de plaats van het Wetboek van Strafrecht in relatie tot experimenten die een wettelijke grondslag nodig hebben? Was het niet beter geweest om dat op een aparte manier te regelen met in de inhoud van de bepalingen ook verwijzingen naar gemeenten die aangesloten zijn bij dit experiment?

Ik heb de vraag opgeworpen of er niet een soort doorloop van doelgroepen aanwezig kan zijn bij enerzijds het experiment van gratis heroïneverstrekking aan extreem problematische harddrugs-verslaafden en anderzijds het experiment om mensen gedwongen op te nemen en te laten afkicken. De minister zei dat het hierbij om heel verschillende doelgroepen gaat, maar de voorwaarden en het Kamerdebat rond het heroïne-experiment bekijkend, blijkt dat het wel degelijk kan voorkomen dat een harddrugsverslaafde met een criminele geschiedenis die in het heroïne-experiment is opgenomen, best wel weer eens een auto kan openbreken en daardoor bij de rechter terecht kan komen. Dat nieuwe criminele feit is geen reden om het heroïne-experiment te beëindigen. Het kan zijn dat hij dan toch voor de SOV-maatregel in

aanmerking komt. De overheid geeft dan een dubbel signaal: aan de ene kant gratis heroïne verstrekken en aan de andere kant iemand gedwongen laten opnemen en daardoor laten afkicken. Graag hoor ik een verduidelijking van de minister op dit punt.

Voorzitter! Er is door de collega's Apostolou en Niederer een motie ingediend over de voortgang van het experiment in Rotterdam en Rodenrijs. Ik ben het daar op zich heel erg mee eens. Ik vond het antwoord van de minister in eerste termijn afdoende, maar ik hoor toch graag een reactie van de minister op de motie. De inhoud van de motie komt mij sympathiek over. Ik vind dat Rotterdam de komende jaren door moet kunnen gaan en dat het geld erbij geleverd moet worden. Het maakt mij niet veel uit of dat meer door Justitie en minder door VWS of andersom gebeurt.

De minister heeft in een interruptiebatje met mij over de uitbreiding van de doelgroepen gezegd: wie dan leeft, wie dan zorgt. Ik hoor de minister echter ook wel eens zeggen: regeren is vooruitzien. Hij heeft daar ook gelijk in. Ik vind zijn houding wat mager, temeer daar in de memorie van toelichting en de nota naar aanleiding van het verslag een passage is opgenomen waarin staat dat het niet is uitgesloten dat de maatregel die nu geldt voor harddrugsverslaafden uitgebreid wordt. Hier wordt verder niet op doorgesproken. Ik hoor de minister in zijn antwoord zeggen dat er niet verder over nagedacht is. De fractie van D66 vindt, zoals zij in de stukken en in het debat naar voren heeft gebracht, dat het op zichzelf mogelijk moet zijn om te kijken naar de gokverslaafden waar zij dezelfde criminele voorgeschiedenis hebben. Ik pleit hier niet meteen voor uitbreiding van het experiment. Ik kan mij echter wel voorstellen dat de minister van Justitie hiertoe opdracht geeft aan het WOD van het ministerie van Justitie. Het WOD kan dan alvast kijken hoe het staat met de groep gok- of alcoholverslaafden die ernstig crimineel zijn en welke belemmeringen er zijn om het SOV-experiment, als dit slaagt, uit te breiden. Als wij over drie jaar gaan evalueren, zouden wij dan al spijkers met koppen kunnen slaan of kunnen besluiten om het niet te doen. Wij hebben dan in ieder geval de gegevens al.

Ik kom bij mijn amendement over de aftrek van de voorlopige hechtenis. De minister heeft begrip voor mijn standpunt uitgesproken maar het amendement toch ontraden. Ik blijf toch bij het amendement. Aan de ene kant vinden wij het allemaal belangrijk dat SOV-zaken snel door het OM worden aangebracht bij de zittingsrechter en dat deze op korte termijn de zaak appointeert zodat deze snel behandeld kan worden. Aan de andere kant wil de minister als wetgever niet de consequentie trekken dat dat standpunt in de wetstekst vastgelegd moet worden. De minister komt met het bezwaar dat de verslaafde het dan door in hoger beroep te gaan toch in eigen hand heeft om de termijn van voorlopige hechtenis op te rekken, waardoor de duur van de SOV-maatregel te zijn tijd korter wordt. Dat bezwaar wordt door de minister ondervangen in de stukken door de opmerking dat een SOV-inrichting als een huis van bewaring kan worden aangewezen, waardoor het voorarrest al in een SOV-inrichting kan worden doorgebracht. Ik vind het argument van de minister niet sterk. Ik blijf bij mijn hoofdbezwaar. Zonder bij deze strafrechtelijke maatregel een verplichte aftrek zoals in artikel 27 bij straffen geldt in de wetstekst op te nemen, kan het voorkomen dat er geen rekening mee wordt gehouden dat iemand behalve de maximale duur van twee jaar voor de verplichte maatregel ook nog een hele tijd in voorarrest heeft doorgebracht. Het uiteindelijke effect kan dan zijn dat iemand niet twee maar misschien wel tweeënhalf jaar van zijn vrijheid is beroofd. Ik vind dat in strijd met de geest van dit wetsvoorstel. Ik doe dus nogmaals een klemmend beroep op de minister om dit amendement niet te ontraden. Ik hoor graag zijn reactie in tweede termijn op dit punt.

Ik kom te spreken over de motivatie van degene aan wie de SOV-maatregel is opgelegd. Ik heb gevraagd: wat gebeurt er wanneer er in één inrichting twee groepen verslaafden zijn: een groep gemotiveerde verslaafden die meewerkt aan de programma's die worden aangeboden en een ongemotiveerde groep in unit 4? Die twee groepen hebben wel onderling contact. Mijn vraag was: is dat niet lastig, omdat dat ten koste kan gaan van de motivatie van degenen die op

zichzelf bereid zijn om programma's te volgen? De minister is niet op deze vraag ingegaan. Ik hoor derhalve graag alsnog een reactie op dit punt.

Ik vind de kwestie van de unit 4, waarin de ongemotiveerden worden opgenomen, nog steeds een beetje schimmig. In de stukken staat dat steeds geprobeerd wordt hun de mogelijkheid aan te reiken om toch weer met de programma's mee te doen. Maar als dat allemaal niet lukt, dan zitten zij in die unit 4. De directeur plaatst hen daarin. Omdat zij dan ook niet door de directeur zullen worden voorgedragen voor de volgende, halfopen tweede fase, kunnen zij dan in wezen in elk geval een jaar en wellicht langer in die unit 4 zitten. En zij zullen natuurlijk ook niet naar de derde fase, naar een plaats buiten de inrichting, overgeplaatst worden, omdat zij helemaal niet gemotiveerd zijn. Zij kunnen in beginsel dus al die tijd in de gesloten afdeling van unit 4 zitten. De minister zegt dat je die unit 4 moet vergelijken met het sobere regime. Dan begint zich echter toch de vraag op te dringen hoe dat mogelijk is. Dit is immers geen straf maar een strafrechtelijke maatregel. Dat is iets anders. Hoe kan het dan toch een keiharde gevangenisstraf van twee jaar worden?

Ik kan mij in dat kader dus wel voorstellen dat sommige directeuren zeggen: met deze persoon is geen land te bezeilen, die zal nooit gemotiveerd raken, die houdt al een hele tijd een celruimte in unit 4 bezet en ik ga via de officier van justitie aan de rechter om een tussentijdse beëindiging vragen. Ik kan mij voorstellen dat een rechter zegt: daar was die maatregel die ik indertijd had opgelegd niet voor bedoeld. Wat kan er vervolgens gebeuren als het vraagstuk van die tussentijdse beëindiging zich voordoet op de zitting bij de rechter? Als de rechter die tussentijdse beëindiging oplegt, wordt iemand dan gewoon naar huis gestuurd? Als dat zo is, dan zal die situatie zich niet zo snel voordoen. Ik denk niet dat een rechter dat voor zijn rekening zou willen nemen. Maar het zou toch ook wel gunstig kunnen zijn als op die zitting dan een vervangende straf zou kunnen worden uitgesproken, bijvoorbeeld dat iemand naar de gevangenis wordt gestuurd. Ik zie dat daar ook wel haken en ogen aan zitten, maar ik wil daar toch wat meer duidelijk-

Dittrich

heid over hebben. Ik vraag de minister derhalve om daar in tweede termijn op in te gaan.

Mijn volgende opmerkingen hebben betrekking op de psychisch gestoorden. Dat punt is onder andere door D66 naar voren gebracht. Het is een contra-indicatie. Mensen met een psychiatrische problematiek komen dus in beginsel niet voor de SOV-maatregel in aanmerking. Zij zouden wel voor de Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ) in aanmerking kunnen komen, omdat in artikel 2 een van de toepassingsgronden is dat iemand een algemeen gevaar voor personen of goederen moet zijn. Daar kun je natuurlijk ook een criminele achtergrond onder verstaan. Maar zo iemand moet natuurlijk ook een psychische ziekte hebben en als gevolg daarvan moet dat gevaar zich manifesteren. Dan is het natuurlijk de vraag of verslaving een ziekte in de zin van de Wet BOPZ is. Daar verschillen de meningen over. De kans is dus groot dat iemand ook niet via de Wet BOPZ gedwongen wordt opgenomen. Omdat het gaat om iemand die een strafbaar feit heeft gepleegd, resteert de gevangenis. En dan kom je toch weer op het punt van de verslaafden-begeleidingsafdelingen in penitentiaire inrichtingen uit. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat die lastige groep niet in de SOV en de Wet BOPZ terecht kan, en dan wel in de gewone gevangenis, maar dat er tegelijkertijd wellicht bezuinigd gaat worden op de VBA, de afdelingen voor verslaafdenbegeleidingszorg. Ik verzoek de minister om een heldere reactie. Als het antwoord mij niet bevalt, overweeg ik op dat punt, wellicht met collega's, een Kameruitspraak te vragen.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Ik heb zelf gewezen op een ander alternatief dan de VBA's. Er zijn klinieken die, naast de opvang van BOPZ-mensen, een aparte vleugel hebben, zoals het Wellandinitiatief in Heerlen. Ziet u daar mogelijkheden voor?

De heer **Dittrich** (D66): Ik vond dat een goede suggestie, die wat mij betreft zeker ondersteund moet worden. Ik heb in eerste termijn al aangegeven dat ik geïnteresseerd ben in de uitvoering van de motie van collega Halsema, die ik heb medeondertekend bij de behandeling van de justitiebegroting. De minister

heeft gezegd dat hij voor 1 mei met een notitie daarover komt. Ik kijk daar belangstellend naar uit, want ik vind het belangrijk dat mensen met een psychische stoornis – er zitten ontzettend veel mensen met een stoornis in een penitentiaire inrichting – behandeld kunnen worden. Bij voorkeur kunnen zij uitstromen naar andere afdelingen. Ik ondersteun uw suggestie om vleugels bij te bouwen, maar dat zal financiële consequenties hebben. Ik hoor daar de minister wel over.

Ik onderstreep dat de fractie van D66 de rol van de gemeenten na afloop van de SOV-maatregel van belang vindt. Een van de redenen om de motie van de heer Van de Camp te ondersteunen, is om een betrokkene na afloop van de SOV niet in een zwart gat te laten vallen. Verdere begeleiding is zeer wenselijk.

De gedachte achter de motie-Apostolou op stuk nr. 14 vind ik sympathiek. Het amendement zorgt echter, ook in herziene versie, voor verwarring. Ik ben met de minister eens, dat dit niet in de wetstekst opgenomen moet worden. Door de discussie over het amendement is verwarring ontstaan over hetgeen in de stukken staat. Omdat de SOV-maatregel een ultimum remedium moet zijn, dient een en ander vast te liggen. Het is beter om dit in een Kameruitspraak in plaats van in de wetstekst vast te leggen, zodat het voor de praktijk in ieder geval duidelijk zal zijn. Ik heb daarom een motie opgesteld, die is medeondertekend door de collega's Niederer en Van de Camp.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat de strafrechtelijke maatregel van opvang van verslaafden een ultimum remedium moet zijn in beleid en toepassing;

overwegende, dat het gewenst is dat het openbaar ministerie dit in het rekwireerbeleid tot uitdrukking brengt bijvoorbeeld door middel van een richtlijn;

verzoekt de regering het openbaar ministerie te stimuleren bovenstaande opvatting in het rekwireerbeleid tot uitdrukking te brengen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dittrich, Niederer en Van de Camp. Naar mij blijkt, wordt zij voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 18 (26023).

De heer **Apostolou** (PvdA): Wat is het verschil tussen de motie en het amendement?

De heer **Dittrich** (D66): Het amendement regelt dat in de wetstekst wordt vastgelegd dat een aangeboden drangvoorziening geweigerd of onderbroken moet zijn. Collega Rouvoet stelde u daar goede vragen over, die u niet overtuigend beantwoordde. Er kan door die passage in de wetstekst verwarring ontstaan. Het dient echter wel een ultimum remedium te zijn. Ik volg daarbij overigens niet uw interpretatie van ultimum remedium. Het is het beste dat de officier van justitie zich, voordat hij een SOV-zaak voor de rechter brengt, vergewist van de geschiedenis van de betrokken verslaafde. Hij kan daarbij bezien of eerder een drangvoorziening is doorlopen. Er ontstaat zo meer vrijheid om naar bevinden van zaken te handelen.

De heer **Apostolou** (PvdA): Maar u wilt wel dat drang als eerste aan de orde komt? De officier van justitie moet vragen om de drangmaatregel?

De heer **Dittrich** (D66): Als een verslaafde wordt opgepakt nadat hij een strafbaar feit heeft gepleegd, moet de officier van justitie, voordat deze naar de zitting gaat en een strafrechtelijke SOV-maatregel zal eisen, zich ervan vergewissen wat de geschiedenis is van de verslaafde. Hij zal moeten nagaan of de verslaafde al bepaalde therapieën, cursussen of wat dan ook heeft gevolgd. Als dit niet zo is, kan ik mij voorstellen dat de officier van justitie misschien geen SOV-maatregel eist, maar een voorwaardelijke SOV. De voorwaarde zou dan een ambulante behandeling of iets dergelijks moeten zijn. Ik wil dat er meer vrijheid is dan waarin uw amendement voorziet.

De heer **Apostolou** (PvdA): Maar die vrijheid is eigenlijk geregeld in de wet. Ik wil dat door mijn amendement de drangvariant duidelijker in het vizier blijft en dat het in de wet

Dittrich

wordt vastgelegd. U wilt dat dus niet, maar dan hoeft u geen motie in te dienen. In de wet staat dat de voorgeschiedenis van iemand, voordat die voorgeleid wordt, natuurlijk in ogenschouw moet worden genomen.

De heer **Dittrich** (D66): Wij constateren allebei een zekere spanning tussen wat in de stukken staat en wat in de debatten naar voren is gebracht. De Kamer geeft een richting aan door uit te spreken dat er bijvoorbeeld een richtlijn moet worden opgesteld, waarin staat dat het openbaar ministerie, voordat zaken worden aangebracht, eerst moet kijken of er drangvarianten in het spel zijn geweest. Deze sturing van de Kamer accentueert nog eens extra het ultimatum-remediumkarakter. Uw amendement op stuk nr. 14 roept allerlei nieuwe vragen op en ik zal het dan ook niet steunen. Om deze reden heb ik ook de motie ingediend.

Er zijn twee hoofddoelstellingen. Enerzijds moeten verslaafden met een criminele geschiedenis toch min of meer geholpen worden door deze maatregel. Ik heb in het verslag namens D66 naar voren gebracht dat dit een beetje in de richting gaat van het bestwilcriterium. Ik heb daar ook helemaal niet zoveel bezwaar tegen als het om deze doelgroep gaat. De tweede hoofddoelstelling is de overlastbeperking.

Gelet op de beantwoording door de minister kan ik nu al zeggen dat mijn fractie vindt dat beide doelstellingen met dit wetsvoorstel gehaald kunnen worden. Het hangt natuurlijk heel erg af van de wijze waarop dit in de praktijk tot uitvoering wordt gebracht. Wat ons betreft, kan dit wetsvoorstel het voordeel van de twijfel krijgen, gegeven de beantwoording door de minister in eerste termijn. Dat betekent dat ik mijn fractie zal adviseren vóór dit wetsvoorstel te stemmen, mede gelet op het feit dat er al jaren en jaren over deze problematiek wordt gepraat in deze Kamer, maar ook daarbuiten. Het is op een gegeven moment tijd om maatregelen te nemen. Vandaar deze "strafrechtelijke opvang van verslaafden"-maatregel.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Voorzitter! De heer Dittrich zei in iets andere en mooiere bewoordingen: wij praten in de Kamer al jaren en jaren over deze problemen en nu

moet daaraan maar eens een halt worden toegeroepen. Er ligt een aantal nieuwe maatregelen, waarvan wij niet precies weten wat het effect daarvan is. Zo'n maatregel is de verstrekking van heroïne, waarvan hij terecht in Trouw heeft opgemerkt dat de SOV een hieraan tegengesteld signaal afgeeft. Een andere maatregel is natuurlijk de drang-SOV. Stelt de heer Dittrich eigenlijk nu al vast dat die maatregelen tekortschieten?

De heer **Dittrich** (D66): Dat zou ik zeker niet willen zeggen. Ik probeer aan te geven dat wij hier te maken hebben met een experiment voor een heel lastige doelgroep, waarmee men al jaren en jaren van alles heeft geprobeerd zonder dat er sprake is van verbetering van de gezondheid van de betrokken verslaafden zelf, terwijl de door hen veroorzaakte overlast als gevolg van criminele activiteiten maar doorgaat en doorgaat. Ik wil daarom het experiment het voordeel van de twijfel geven. Wij zullen bij de tussentijdse evaluatie na drie jaar er uiteraard nauwlettend op toezien hoe dit experiment is uitpakend. Dat zullen wij zeker doen na de échte evaluatie na zes jaar. Op een gegeven moment moet je echter wat doen en daar is dit experiment voor. Als u alles van tevoren wetenschappelijk en maatschappelijk wilt dichtspijkeren, wordt het wel heel moeilijk om met een experiment te beginnen. Je krijgt immers nooit 100% zekerheid. Ik geef al met al het experiment het voordeel van de twijfel. Wij zullen het goed in de gaten houden, maar mijn fractie ziet bepaald wel perspectieven.

□

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter! Ook de SGP-fractie ziet de strafrechtelijke opvang van verslaafden als een vernieuwende aanpak. Die aanpak is zinvol en gerechtvaardigd en verdient steun, omdat getracht wordt een einde te maken aan de vicieuze cirkel van verslaving, misdaad en criminele recidive. Wij steunen dus het experiment en ik dank de minister voor de antwoorden die hij heeft gegeven op onze vragen.

De voorgestelde justitiële maatregel heeft twee doelstellingen: het tegengaan van overlast en de resocialisatie van verslaafden,

oftewel het beheersbaar maken van de individuele verslavingsproblematiek. De minister heeft met nadruk gezegd dat er geen sprake is van dwangbehandeling. Er is wel sprake van een gedwongen opname, maar niet van gedwongen behandeling. In dit verband repte de minister van prikkels of drang om deel te aan resocialisatieprogramma's. Een volgende stap kan zijn het onthouden van drugs, hetgeen in de praktijk wellicht als een straf wordt ervaren, maar ik zeg de minister na dat dit in zijn aard geen dwangmaatregel is.

In de tweede nota van wijziging wordt nogmaals expliciet gemaakt dat de maatregel er mede toe strekt een bijdrage te leveren aan de oplossing van de verslavingsproblematiek van de verdachte ten behoeve van zijn terugkeer in de maatschappij en de beëindiging van zijn recidive. Dat riep bij ons de vraag op naar de betrokkenheid van de minister van VWS. De minister is daar kort op ingegaan, maar kan hij daarover nog iets meer zeggen? Wat is nu precies de aard en de omvang van die betrokkenheid van VWS bij de voorbereiding van het wetsvoorstel en de projecten? De noodzaak van samenwerking tussen de diverse hulpverleners is hierbij nadrukkelijk aan de orde. Bovendien gaat het hier onmiskenbaar om een vorm van verslavingszorg.

Wil het experiment slagen, dan is de inzet van veel personen belangrijk. Ik heb in eerste termijn gezegd dat een multidisciplinair team het functioneren nogal kwetsbaar maakt. De minister heeft gezegd dat in allerlei justitiële inrichtingen vaak multidisciplinair wordt gewerkt waarbij ook veel samenwerking en afstemming is vereist. Ik begrijp de redenering, maar toch heb ik de indruk dat die kwetsbaarheid hier meer aan de orde is dan in de "normale" setting. Mede met het oog op de gecompliceerde inzet vraag ik nogmaals wanneer het SOV-traject kan ingaan.

Ik wil de minister verder vragen de slaagkans van het project te relateren aan de doelstellingen van het tegengaan van overlast en het stimuleren van het resocialisatieproces. Als dat laatste tegenvalt, moet het experiment dan in de ogen van de minister als mislukt worden beschouwd? Het zou in mijn ogen niet terecht zijn het welslagen van het experiment alleen aan de tweede doelstelling op te hangen.

Ook de SGP-fractie steunt het voortbestaan van de huidige drangvariant. De minister ziet geen problemen waar het gaat om de financiële middelen daarvoor en wij kunnen hem daar dan ook aan houden. De motie-Apostolou die is gericht op het voortbestaan van deze variant zullen wij ook steunen. Zijn amendement heeft echter niet onze steun. Met anderen ben ik het ermee eens dat dit meer vragen oproept dan het beantwoordt en bovendien betekent het een onnodige beperking van de rechterlijke vrijheid. Ik heb nog wel een vraag over de onduidelijkheid over de exacte consequenties van het ultimatum-remediumkarakter. Is die onduidelijkheid wellicht ontstaan omdat in de oorspronkelijke opzet van het wetsvoorstel het drangexperiment zou vervallen, maar er uiteindelijk toch in is gebleven? Hoe ziet de minister in dat licht dan ook de toepassing van het ultimatum-remediumbeginsel?

Voorzitter! De SGP-fractie is van mening dat bij ingrijpende maatregelen zoals hier aan de orde adequate rechtsbescherming noodzakelijk is. Is die tussentijdse toetsing in dit verband niet onnodig gecompliceerd? Hetgeen de minister daarover zei, vond ik nog niet helemaal bevredigend. De rechter kan al bij het opleggen van de maatregel bepalen dat tussentijdse toetsing plaatsvindt, maar via de nota van wijziging wordt ook de veroordeelde eenmaal het recht toegekend om tussentijds toetsing bij de rechter te vragen. Daarnaast blijft het nog mogelijk om de minister te vragen de maatregel te beëindigen. Ik blijf de afbakening van die beide mogelijkheden onduidelijk vinden. Is hier geen sprake van een onnodige stapeling?

Ten slotte wil ik mijn steun betuigen aan de motie van collega Van de Camp die in het teken van de nazorg staat. Resocialisatiesucces is inderdaad een zaak van lange adem. Om terugval te voorkomen is het zeer belangrijk dat ook na het vrij komen uit die opvang een adequate begeleidingsstructuur aanwezig is. Ik denk dat zeker de gedachte van een individuele coaching zeer nuttig is.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter! Graag wil ik de minister danken voor zijn beantwoording in eerste termijn.

Voor mijn fractie staat centraal dat drugsverslaving een volksgezondheidsprobleem is. Voor ons moet het beleid van vermindering van verslaving vooral gericht zijn op het normaliseren en het beheersbaar maken van de verslaving. Vanzelfsprekend erkennen wij de overlast die een gevolg is van de verwervings-criminaliteit door ernstige drugs-verslaafden en zijn wij ons ten volle bewust van de noodzaak, hiertegen maatregelen te nemen.

De vraag die vandaag moet worden beantwoord, is of de SOV een goede maatregel is om criminele overlast terug te dringen. Mijn fractie twijfelt daar sterk aan. De heer Rouvoet vond dat ik te veel gewicht hechtte aan zijn woorden in eerste termijn, maar ik hecht graag gewicht aan zijn woorden en wil er ook nog eens naar terugkeren. Bij lezing van de Handelingen vond ik dat hij heel kernachtig verwoordde wat voor ons het belangrijkste bezwaar is tegen het voorliggende wetsvoorstel. Hij zei: "Het wetsvoorstel markeert wellicht een omslag in het drugs-beleid. De overheid gaat zich namelijk rechtstreeks bemoeien met de individuele keuze van verslaafden om drugs te gebruiken en hen daar onder dwang en drang van af te helpen. Hier zou mogelijk sprake kunnen zijn van de herintroductie van het bestwilcriterium." Hij voegde daaraan toe: "Er wordt hier een nieuw element geïntroduceerd dat mede tot justitieel ingrijpen kan leiden." Ik zeg dan dat de verslaving tot justitieel ingrijpen kan leiden. De heer Rouvoet vond dat winst. Ik kan dat niet zo zien, want hierop concentreren onze bezwaren zich nu juist. Verslaving wordt hierdoor namelijk via een omweg de aanleiding voor strafrechtelijke interventie, terwijl die aanleiding op dit moment wordt gevonden in de illegale context waarin een en ander plaatsvindt. Niet voor niets vraagt de heer Rouvoet de minister een parallel met gokverslaafden te trekken. De criminele overlast door gokverslaafden heeft tot nu toe echter niet tot grote maatschappelijke onrust geleid, sterker nog: er is geen sprake van maatschappelijke onrust als gevolg van crimineel gedrag van gokverslaafden. Ik denk dat hier iets heel anders aan de hand is en wel dat de heer Rouvoet en de heer Van der Staaij in dit wetsvoorstel een opening zien om verslaving geleidelijk onder het strafrecht te

brengen. Dat is precies de reden waarom mijn fractie niet akkoord kan gaan met dit wetsvoorstel.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Ik was even geduldig, maar mevrouw Halsema maakt het nu echt te gek. Het is jammer dat zij volledig voorbijgaat aan hetgeen ik in tweede termijn heb gezegd. Ik heb toen namelijk benadrukt dat alleen maar overlast of alleen maar het bestwilcriterium geen reden kan zijn voor justitieel ingrijpen in de vorm van een SOV-maatregel.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Dit is geen antwoord op de vraag waarom de heer Rouvoet het nodig vond om gokverslaving te introduceren.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Ik heb in mijn tweede termijn uitvoerig aangegeven waarom ik in dit kader gokverslaafden heb genoemd. Ik wil wat ik toen heb gezegd nu niet meer herhalen. Als mevrouw Halsema mijn tweede termijn bij haar oordeel had betrokken, had zij wellicht haar mening moeten bijstellen. In dat geval had zij misschien zelfs wel geen argumenten meer gehad om tegen het wetsvoorstel te stemmen.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik denk dat ik de heer Rouvoet heel nauwkeurig heb aangehaald. Hij zei namelijk dat criminele overlast de hoofdrede is en het helpen van de verslaafde een bijkomende reden om over te gaan tot een SOV. Hij noemt hulp aan de verslaafde niet als een zelfstandige reden, maar hij vindt dat die er wel bij hoort. Mijn fractie vindt echter dat dit ten principale geen reden kan zijn voor strafrechtelijk ingrijpen. Het kan voor ons ook geen bijkomende reden zijn en daarover verschillen wij van mening. Ik heb altijd gedacht dat dit het uitgangspunt was van het Nederlandse drugsbeleid. Het was in ieder geval het uitgangspunt van een aantal partijen in deze Kamer om een duidelijke scheiding te maken tussen criminele feiten waarop het strafrecht van toepassing is en de verslaving "an sich".

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Ik kan mij voorstellen dat mevrouw Halsema tegen dit wetsvoorstel zou stemmen als het op het bestwilcriterium zou zijn gebaseerd. Dat mag inderdaad geen reden zijn om

Halsema

mensen op te sluiten. In eerste en tweede termijn heb ik aangeven dat ik in dat geval ook tegen het wetsvoorstel zou stemmen. Dit wetsvoorstel vindt echter zijn primaire doelstelling in de bestrijding van de criminele overlast. Een bijkomende doelstelling is hulp bij verslaving. Mevrouw Halsema kan niet de eerste doelstelling van het wetsvoorstel negeren, omdat zij de tweede niet steunt. Zij zou dan namelijk voorbijgaan aan de kerndoelstelling van het wetsvoorstel.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De heer Rouvoet brengt nu een hiërarchie aan tussen de eerste en de tweede doelstelling. In zijn betoog in eerste termijn was die hiërarchie echter geheel afwezig, want toen plaatste hij beide doelstellingen op gelijke hoogte. Ik mag daaruit in rede de conclusie trekken dat zo een opening wordt geboden om een ander element te introduceren dat gelijkwaardig is aan het terugdringen van criminele overlast. Dat element is het bestwilcriterium.

De heer **Rouvoet** (RPF/GPV): Het is wel duidelijk dat wij de eerste termijn op verschillende manieren hebben beleefd. Een deel van de citaten van mevrouw Halsema bestond uit mijn reacties op vragen die mij werden gesteld over onderdelen van mijn bijdrage. Gezien het verloop van de eerste termijn lijkt het mij niet verstandig dat mevrouw Halsema haar bijdrage daaraan ophangt. Het lijkt mij namelijk een overschatting van mijn invloed als mijn interpretatie van het wetsvoorstel als maatgevend zou worden ervaren.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De heer Rouvoet begrijpt mij helemaal verkeerd als hij denkt dat zijn interpretatie van de wet voor mij maatgevend zou zijn. Uit zijn woorden in eerste termijn "dat is winst" sprak wel een gevoel van vreugde en dat is voor mij een reden om achterdochtig te zijn. Zijn interpretatie is niet maatgevend, maar de bezwaren die wij al maakten tegen de SOV, krijgen wel een extra grond door zijn interpretatie.

De heer **Apostolou** (PvdA): Wat is voor GroenLinks maatgevend: de RPF of het voorstel van de regering?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het voorstel van de regering. Ik heb het u ook horen zeggen. Ik heb mij geconcentreerd op de heer Rouvoet, omdat die het zo mooi heeft samengevat. De heer Dittrich heeft het zelfs in tweede termijn letterlijk gezegd: doelstelling van de wet is ook het helpen van verslaafden. Het strafrecht dient er niet toe om verslaafden te helpen. Daarvoor hebben wij volksgezondheid.

De heer **Apostolou** (PvdA): Dan hebt u het voorstel niet in de volle breedte gezien. Het gaat om drie fasen. U blijft steken bij de eerste fase en u gaat die twee jaar lang maken. Dat is niet het geval.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Het gaat mij niet om de duur van de vrijheidsberoving. Het gaat erom dat het een strafrechtelijke sanctie is.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik wil de discussie niet onnodig verbreden, maar zo langzamerhand rijst de vraag of u wel achter de doelstelling van resocialisatie staat. Dat is toch uiteindelijk het dienen van iemands bestwil.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Wij staan zeer achter de resocialisatiegedachte. Daaraan voorafgegaan is een crimineel feit dat leidt tot een bepaalde straf of een maatregel. Mijn grote probleem met dit wetsvoorstel is dat niet enkel het criminele feit aanleiding is tot een vrijheidsberoving van maximaal twee jaar, maar ook de verslaving. Wij vinden niet dat mensen onder een strafrechtelijk regime hoeven te resocialiseren van hun verslaving.

De heer **Niederer** (VVD): Er zijn mensen die veel overlast ondervinden van de groep over wie wij het hebben. Een wetsvoorstel verwerpen is één, een alternatief daarvoor in de plaats is twee. Hoe moet het met deze specifieke groep voor wie alles al is geprobeerd?

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Ik kom nog te spreken over de effectiviteit van het wetsvoorstel, die ik in hoge mate betwijfel. De vraag kan naar u teruggesloten worden. Ik wil die graag in tweede termijn beantwoord zien. De Raad van State heeft niet voor niets negatief over dit wetsvoorstel geoordeeld. Als je dit wetsvoorstel aanneemt, moet je

voldoende zekerheid kunnen bieden dat het helpt voor de oplossing van maatschappelijke problemen. Die zekerheid is tot nu toe niet geboden.

Voorzitter! De minister heeft wat mijn fractie betreft, tot nu toe onvoldoende overtuigend verweer gegeven tegen de strafrechtelijke bezwaren die bestaan tegen de SOV. De bezwaren van de Raad van State heeft collega Rabbiae naar voren gebracht. Voor ons weegt zwaar het loslaten van de relatie tussen delict en duur van vrijheidsbeneming. De Raad van State heeft er terecht twee voorwaarden aan gesteld voordat je daartoe over kunt gaan. Er moet een zeer dringende reden zijn. Daarover wil ik specifiek iets van de minister vernemen. Verder moet er voldoende zekerheid zijn voor de bijdrage aan een maatschappelijke oplossing. Op geen van beide voorwaarden hebben wij overtuigende argumenten gehoord. Wij houden het strafrechtelijk bezwaar staande.

Er zijn andere strafrechtelijke bezwaren. Het wetsvoorstel creëert rechtsongelijkheid. Twee vormen van rechtsongelijkheid zijn waarschijnlijk van tijdelijke duur. Als eerste de territoriale rechtsongelijkheid waarop de heer Dittrich heeft gewezen. Als tweede de rechtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Ik kan mij voorstellen dat na de zogenaamde experimentele fase die rechtsongelijkheid wordt opgeheven. Blijft staan de rechtsongelijkheid tussen legalen en illegalen. Ik meen dat daarover eens nagedacht moet worden, met name door de VVD. Het is wonderlijk dat de illegalen met een minder zware strafrechtelijke sanctie worden bedreigd dan de legalen. De legalen komen in een strafrechtelijk betere positie terecht dan de illegalen.

De heer **Niederer** (VVD): Voorzitter!...

De **voorzitter**: Ik meen dat u die vraag in uw betoog kunt beantwoorden. Ik wil proberen het debat voor de avondpauze af te maken.

De heer **Niederer** (VVD): Ik kom er in tweede termijn op terug. Ik hoef er niet over na te denken, want het antwoord hebben wij al.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): Een andere vorm van rechtsongelijkheid raakt ons principiële probleem met deze wet. Ik doel op de rechtsongelijkheid tussen verslaafden

en niet-verslaafden. Immers, de niet-verslaafde wacht bij een vierde delict (een rolletje drop dat uit een supermarkt wordt gepikt) waarschijnlijk sepot of een heel lichte straf. Wij hebben er moeite mee dat een verslaafde onder een ander strafrechtelijk regime wordt gebracht dan een niet-verslaafde.

Nog een strafrechtelijk bezwaar is het gevaar van dubbele vrijheidsbeneming. De heer Dittrich heeft daar ook op gewezen. Als betrokkene bijvoorbeeld drie keer een straf heeft uitgezeten voor een bepaald delict, kan hem voor een vierde keer vrijheidsbeneming wachten. Eigenlijk worden daarbij de drie vorige keren meegeteld voor de bepaling van de mate van vrijheidsbeneming voor de vierde keer. Wij hebben daar moeite mee en wij vinden dan ook dat dit eigenlijk niet kan.

Wij zijn blij met de amendementen die tot dusver zijn ingediend, omdat die een aantal noodzakelijke extra rechtswaarborgen geven. Het amendement van de heer Dittrich over de aftrek van voorlopige hechtenis zullen wij vanzelfsprekend steunen. Wij staan ook vriendelijk tegenover het amendement van de heer Apostolou. Ik voel overigens wel wat voor de argumentatie van de heer Dittrich in zijn reactie op de interventie van de heer Rouvoet over het ultimatum remedium. Hierop verneem ik graag de reactie van de minister. Wij denken nog na over onze voorkeur dienaangaande.

Wij hebben het amendement-Rabbae ingediend, waarin wij verzoeken om aan het eerste advies een tweede onafhankelijk advies toe te voegen. Een uitbreiding van de zorgvuldige afweging, voorafgaand aan plaatsing in de SOV, vinden wij noodzakelijk. Het is ook proportioneel ten opzichte van het ingrijpende karakter van de twee jaar vrijheidsbeneming, die de criminele verslaafde toch wacht.

Het is verontrustend dat er geen begrenzingen zijn aan de duur van het verblijf in unit 4. Ook andere woordvoerders hebben hierop gewezen. Ik hoop dan ook dat de minister hier in tweede termijn nog eens op ingaat. Er is evenmin een begrenzing van het aantal malen dat de SOV achter elkaar mag worden opgelegd. Per interruptie heb ik hierover een vraag aan de minister gesteld en tegelijkertijd moest ik denken aan een zinsnede op bladzijde 5 van de nota naar

aanleiding van het nader verslag, waarin de minister verwijst naar de situatie in de Verenigde Staten. De minister haalde ter verdediging van de SOV aan dat uit de Verenigde Staten bekend is dat lange straffen leiden tot vermindering van criminaliteit, simpelweg vanwege het insluiten van hoogactieve daders.

Mijn vraag aan de minister is dan ook of het gevaar niet dreigt, zeker als de SOV vaker achter elkaar opgelegd mag worden, dat insluiting een zelfstandige grond wordt voor oplegging ervan.

Ik ga nu in op de effectiviteit van de wet. Aan het begin heb ik al gezegd dat mijn fractie de problemen van overlast onderkent als gevolg van ververvingscriminaliteit, die met name drukt op de binnensteden van de grote steden en op de kwetsbare wijken. De omvang van de doelgroep die dit veroorzaakt, is eigenlijk onbekend. De schattingen lopen uiteen van 3000 tot 6000. Een groot probleem daarbij is dat een aanzienlijk aantal van de doelgroep waarschijnlijk psychisch of psychiatrisch gestoord is. Het is onbekend om welk aantal het precies gaat. Recent onderzoek, onder andere in het kader van het KNMG-project, wijst uit dat dit aantal in ieder geval niet onderschat moet worden. Uit dat onderzoek blijkt ook dat aan verslaving dikwijls een chronisch neurologische stoornis ten grondslag ligt. Dit betekent dat de mogelijkheden voor afkicken kleiner worden en dat de nadruk moet worden gelegd op beheersing en stabilisatie van de drugsverslaving. Daar moet dus het meest van verwacht worden.

Daarbij doet zich het probleem voor van de motivatie. Het nieuwe van de SOV is dat het niet-gemotiveerde mensen dwingt om gedurende een opname af te kicken. De minister zegt dat motivatie niet statisch is, maar het is naar mijn idee volstrekt onbewezen dat motivatie gekweekt kan worden in een dwangsetting. Hierover zou ik graag wat meer horen van de minister.

Gezien de onduidelijkheid over de omvang en de aard van de doelgroep en over de problemen van de doelgroep, in het bijzonder de psychologische en psychiatrische problemen, menen wij dat de wet maar in zeer beperkte mate effectief mag worden verondersteld. Wij vinden dan ook dat er niet is voldaan aan de tweede voorwaarde van de Raad van State, namelijk dat er

voldoende zekerheid is over een bijdrage tot de oplossing van een maatschappelijk probleem. Bij een gebrekkige effectiviteit kunnen wij niet instemmen met een dergelijke ingrijpende strafrechtelijke maatregel. Wij kiezen voor andere maatregelen om de doelgroep tegemoet te komen.

Ten eerste haal ik toch weer de verstreking van heroïne naar voren. De experimenten hiermee lopen nog niet lang en zijn zojuist op grond van een positieve tussenevaluatie uitgebreid naar enkele andere steden. Ik vind het veel te vroeg om een concurrerend experiment in gang te zetten. Ik ben het eens met de opmerking van de heer Dittrich in Trouw dat er een tegengesteld signaal van de SOV uitgaat ten opzichte van de experimenten met vrije verstreking van heroïne. Wij verwachten wel degelijk dat heroïneverstreking op termijn bijdraagt tot vermindering van de overlast, en willen dit afwachten.

Ik ben er blij om dat de minister heeft toegezegd voor 1 mei met een brief over behandeling in de gevangenis te komen. Het grootste deel van de verslaafden bivakkeert heel geregeld in de zogenaamde sobere Wallagecellen; je zal maar de geschiedenis ingaan als Wallagecel. Het gaat om verslaafden met psychische problemen, die in de carrousel van erin en eruit zitten. Wij geven er sterk de voorkeur aan als er in de gevangenis, vooral bij eerste delicten, grote nadruk wordt gelegd op behandeling en begeleiding van verslaafden. Wij verwachten er het een en ander van als dat geïntroduceerd zou worden, vooral tezamen met een veel intensievere begeleiding door de reclassering. Ook dat wil ik afwachten.

Als laatste is er de drang-SOV. Vanwege de korte duur en de beperkte omvang is deze nog nauwelijks serieus te beoordelen. Ook in het licht van de ongewisheid van de resultaten van de drang-SOV vinden wij dit wetsvoorstel prematuur.

Ik rond af. Wij als fractie van GroenLinks wensen de koers te handhaven dat criminaliteit leidt tot justitiële interventie en dat verslaving leidt tot een volksgezondheidsbenadering. Het helpen van verslaafden dient naar ons idee niet via het strafrecht te gebeuren. Ten principale verzetten wij ons tegen een aparte strafrechtelijke behande-

Halsema

ling voor verslaafden, waaraan niet-verslaafden niet kunnen worden blootgesteld. Zoals de Kamer uit het voorgaande zal begrijpen, stemmen wij tegen dit wetsvoorstel.

Tot slot wil ik een vraag aan de heer Van de Camp stellen over zijn motie. Wij staan vriendelijk tegenover deze motie omdat wij wel degelijk de intentie begrijpen om na afloop van de SOV een betere begeleiding te kunnen geven. Uit de motie spreekt echter eigenlijk dat het de voorkeur verdient als dit door professionele krachten wordt gedaan. In de motie wordt benadrukt dat vrijwilligers getraind en opgeleid moeten worden. Wordt hiermee niet, onwenselijk, een handreiking aan de regering gedaan om de aandacht te verleggen van professionele krachten naar vrijwilligers, wat natuurlijk positieve budgettaire gevolgen heeft?

De heer **Van de Camp** (CDA): Voorzitter! De motie heeft een dubbele inslag. Aan de ene kant ziet de CDA-fractie geen mogelijkheden om mensen die uit de SOV komen langdurig professioneel, bijvoorbeeld door de verslavingszorg of de reclassering, te laten begeleiden. Daarom kiezen wij ook voor opgeleide vrijwilligers. Aan de andere kant willen wij mensen die zich daarvoor na een opleiding geschikt achten, wel degelijk bij de oplossing van het probleem betrekken. Nu zegt mevrouw Halsema: hiermee maak je het de regering gemakkelijk budgettaire consequenties te omzeilen. Ik vind dat je daarmee van een ietwat te negatieve beoordeling van de bedoeling uitgaat.

□

De heer **Niederer** (VVD): Mevrouw de voorzitter! Ook namens de VVD-fractie dank ik de minister van Justitie voor zijn beantwoording in eerste termijn. Collega Dittrich zei dat bij bespreking van het oordeel over het wetsvoorstel in zijn fractie, hij het het voordeel van de twijfel zal geven. Voor mij is met het antwoord van de regering het voordeel ervan bevestigd. In eerste termijn was voor ons al duidelijk, dat wij hier te maken hebben met een effectief middel waarmee wordt voorzien in de behandeling van een doelgroep die doorgaans buiten de scope van de TBS en buiten de scope van de Wet

bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen valt. Kortom, er is sprake van een witte vlek en invulling ervan is, gelet op de doelgroep, noodzakelijk. Dit wetsvoorstel voorziet in die invulling. Daarom steunt de VVD-fractie aanneming ervan.

Voorzitter! Velen in de grote steden ervaren dagelijks overlast van de mensen over wie wij het hebben. De meerderheid van de Kamer zal voor aanneming van het wetsvoorstel zijn. Ik weet niet wat de opvatting van de Socialistische Partij is. Die partij heeft niet meegedaan aan het debat. Volgende week zullen wij wel merken of zij voor of tegen het wetsvoorstel stemt. Verder denk ik dat de fractie van GroenLinks niet voor zal stemmen. De meerderheid van de Kamer zal echter dankbaar zijn voor het feit dat wij dit wetsvoorstel tot wet hebben verheven en dat wij in elk geval hier, met alle beperkingen, onze nek hebben uitgestoken en getracht hebben een eigentijds antwoord te vinden op een eigentijds probleem. Hierbij gelden mitsen en maren en daarvoor zijn ook wij niet geheel doof. Natuurlijk, het instrument dat wij gaan inzetten zal een ultimatum remedium zijn. In de motie van collega Dittrich, die ik medeondertekend heb, wordt dat nog eens gestipuleerd. Daarover geen enkel misverstand.

Het gaat er ook om dat wij hier op een juiste manier de grenzen van onze rechtsstaat hebben verkend. Daarmee bedoel ik dat je door middel van het instrument wetgeving hebt geprobeerd een antwoord te geven op de problemen die zich buiten dit gebouw, op luttele honderden meters afstand, voordoen. Daar worden de mensen dagelijks met problemen geconfronteerd waarop met dit wetsvoorstel een antwoord kan worden gegeven. Na de evaluatie over drie jaar zien wij wel of dat antwoord bevredigend is en of het voldoet. Zo niet, dan behoort wetswijziging tot de mogelijkheden. Als de wet een groot succes is, kunnen wij nagaan of dergelijke wetgeving nuttig kan zijn voor andere verslaafden die in gelijke mate overlast en criminaliteit veroorzaken.

De heer **Dittrich** (D66): Voorzitter! Ik hoop niet dat de definitie van de heer Niederer voor het verkennen van de grenzen van een rechtsstaat steeds zal inhouden het oplossen

van de problemen die zich honderd meter verderop op straat voordoen. Als dat geval is, krijgen wij hier met nog heel wat verkenningen van de rechtsstaat te maken en op die manier lijkt mij dat niet gewenst.

De heer **Niederer** (VVD): U maakt van mijn opmerking een karikatuur. We hebben het hier over een groep die wij al tien, vijftien jaar in het vizier hebben en waarvoor wij hoognodig wat moesten doen. Ik vind het ook een opdracht aan de wetgever om de grenzen van de rechtsstaat te verkennen, dag in, dag uit. Het Wetboek van Strafrecht dateert uit de 19de eeuw. Mij dunkt dat wij sinds de totstandkoming ervan een paar jaar verder zijn. Wij moeten ervoor zorgen dat het strafrecht eigentijds blijft, want we hebben ook met eigentijdse problemen te maken. Destijds werd men nog niet geconfronteerd met harddrugverslaafden die zich manifesteerden zoals thans het geval is. Met genoegen neem ik kennis van de commentaren van de hooggeleerde en de minder hooggeleerde dames en heren die ons in de afgelopen weken en dagen hebben bereikt. Ik wijs er echter op dat wij rekening moeten houden met het algemeen belang. Dat moet doorslaggevend zijn. Wij moeten als medewetgever niet alleen letten op wetgevingskwaliteit, maar ook oplossingen aandragen voor de problemen van alledag. In zoverre steun ik het wetsvoorstel.

Ik wil nog ingaan op een punt dat ik van belang vind voor de rechtspleging, de rechtspraktijk. Ik kan mij voorstellen dat een rechter een deel van de SOV onvoorwaardelijk en een deel voorwaardelijk oplegt en dat betrokkene bijvoorbeeld in fase 2 en 3, de halfopen en extramurale fase, het programma ondergaat in het voorwaardelijke deel van de SOV. Dit om de proportionaliteit en subsidiariteit, het ultimatum remedium van de dwang-SOV, tot uitdrukking te brengen. Stel dat iemand in een programma zit en de termijn van twee jaar overstijgt als absolute limiet voor SOV. Als hij in het voorwaardelijke deel zit, in het afkickprogramma, als het goed gaat en als er nog een paar weken resteren om het programma af te maken, zou het sneu zijn als op basis van SOV wordt gezegd: na twee jaar gaat de deur echt in het slot en u moet uit dat programma. Dat zou

Niederer

jammer zijn. Ik zou er geen moeite mee hebben, niet zozeer vanuit punitief oogpunt als wel vanuit het hulpverleningsaspect, als betrokkene dat programma toch afmaakt. Het is wel duidelijk als de minister zegt: twee jaar is twee jaar. Ik meen dat de praktijk er straks behoefte aan zal hebben. Wanneer de rechter een mix wil opleggen van het onvoorwaardelijke deel en het voorwaardelijke deel van de SOV, zal hij zich goed moeten realiseren dat twee jaar de maximale termijn is. Voor mij zit er evenwel enige rek in omwille van het afmaken van een programma.

Mevrouw Halsema ontlokte mij wat ik vond van het onderscheid tussen legalen en illegalen. In beginsel moeten gelijke gevallen gelijk worden behandeld naar de mate waarin zij gelijk zijn. Daar is in dit geval geen sprake van. Mevrouw Halsema weet het en zij is het er misschien niet mee eens, maar illegalen moeten het land uit; daarvoor zijn zij illegaal. Als je hen in het SOV-traject zet, worden zij geresocialiseerd met het oog op een succesvolle terugkeer in de samenleving. Dat is in zijn aard tegenstrijdig met hun status. Het is dan ook zeer terecht dat de minister in de memorie van toelichting en in de nota naar aanleiding van het nader verslag opmerkt dat de illegaal niet in aanmerking komt voor SOV, zuiver en alleen vanwege zijn status van illegaal. Dat is voor mij kristalhelder.

Mevrouw **Halsema** (GroenLinks): De heer Niederer schijnt nog steeds niet te weten dat een groot deel van de illegalen niet terug kan en dus gedwongen is in onze samenleving te blijven. Zij worden niet maximaal voor twee jaar vastgezet, maar veel korter.

De heer **Niederer** (VVD): En mevrouw Halsema wil maar niet onderkennen dat een groot deel niet terug wil.

Voorzitter! Al onze vragen zijn keurig beantwoord. Ik rek de termijn uiteraard niet nodeloos. Mijn amendement is zuiver technisch van aard. De minister hoeft er niet op te reageren. Ik neem aan dat het verder niet tot problemen leidt.

□

Minister **Korthals**: Voorzitter! Ik wil de Kamer bedanken voor de naar

mijn gevoel vruchtbare discussie die, naar ik hoop, leidt tot aanneming van dit wetsvoorstel.

De heer Apostolou begon direct over het vraagstuk dat met dit wetsvoorstel te maken heeft, te weten de flexibiliteit. Daarbij betrok hij ook de territorialiteit. Ingevolge artikel VI van het wetsvoorstel zal worden bepaald in welke arrondissementen de SOV van toepassing zal zijn. Ingevolge artikel 2 van het Wetboek van Strafvordering – ik zeg dit ook in de richting van de heer Dittrich – is onder meer de rechtbank bevoegd binnen welker rechtsgebied het feit is begaan of binnen welker rechtsgebied de verdachte woon- of verblijfplaats heeft. Dit betekent bijvoorbeeld dat de rechtbank Rotterdam een SOV kan opleggen aan een persoon die het feit in Rotterdam heeft begaan, maar in Assen woont.

Ik kom op het gewijzigde amendement van de heer Apostolou op stuk nr. 14. In eerste termijn heb ik gezegd dat de in het amendement voorgestelde extra voorwaarde naar mijn gevoel meer vragen oproept dan beantwoordt. Anders dan de huidige tekst van onderdeel 2°, behoeft deze extra voorwaarde een nadere beoordeling. Heeft de verdachte een aangeboden voorziening van drang geweigerd of niet afgemaakt? Ook in dit opzicht acht ik het amendement niet wenselijk.

De heer **Apostolou** (PvdA): Het was mijn intentie om de drangvariant naast de dwangvariant te laten bestaan. Volgens mij heeft het amendement zijn werking gehad. Gehoord de verschillende reacties, lijkt het mij beter om het in te trekken.

De **voorzitter**: Aangezien het gewijzigde amendement-Apostolou (stuk nr. 14) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Minister **Korthals**: Voorzitter! De heer Van de Camp vroeg hoe het zit met de capaciteitsruimte. Als er ruimte over is, zou het volgens hem mogelijk moeten zijn om mensen uit andere gemeenten op te nemen. Bij de invoering van de wet zal goed worden bekeken dat de SOV op zodanige wijze toepassing kan vinden, dat de capaciteit ten volle wordt benut. Ook ik hecht aan een zekere flexibiliteit in dezen. In eerste

termijn heb ik dat al gezegd. Wanneer er plaatsen beschikbaar zijn die niet gevuld kunnen worden uit de gemeenten die aan het project meedoen, moet een oplossing gevonden worden in de zin dat mensen van elders er terecht kunnen.

Vrijwel alle sprekers zijn ingegaan op de samenwerking en de ondertekening namens VWS. Het is natuurlijk een kabinetsbesluit, dus wij zijn er allen evenzeer verantwoordelijk voor. Hier gaat het echter om een gedwongen plaatsing in een justitiële inrichting op strafrechtelijke titel op basis van de regelgeving die valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie. De minister van VWS heeft formeel geen verantwoordelijkheid voor de SOV, noch in de voorbereidende fase, noch in de operationele fase. Het ministerie van VWS is juist vanwege de raakpunten met het VWS-beleid wel op ambtelijk niveau voortdurend bij dit onderwerp betrokken geweest. Een vertegenwoordiger van dat departement participeert in de Landelijke coördinatiegroep SOV die de voorbereidingen begeleidt. Daartoe behoort zowel de implementatie van de diverse lokale SOV-projecten als de voorbereiding van de wetgeving. Het voortouw bij de implementatie ligt bij het ministerie van Justitie. De SOV is echt een justitiële inrichting. Ik kan alleen maar zeggen dat de samenwerking met VWS uitstekend geweest is.

Mevrouw Halsema meende te weten dat VWS meebetaalde aan Ossendrecht. Tot dusver is het experiment echter geheel door het ministerie van Justitie gefinancierd. Dat gaat nu veranderen, dus de eigenlijke winnaar is het ministerie van Justitie, ervan afgezien dat wij een expiratie per 1 januari 2000 verwachtten. Financieel hebben wij er geen van allen mee gewonnen. Overigens is het heel goed dat het wordt voortgezet. De redenen daarvoor heb ik in eerste termijn aangegeven.

Ik kom op de motie van de leden Apostolou en Niederer. Iedereen is voor die motie, ikzelf ook. Niettemin wil ik nog even een paar dingen onder de aandacht brengen. Als we in het verleden afspraken hebben gemaakt over experimenten voor een bepaalde termijn, moeten we oppassen dat we niet te gemakkelijk zeggen dat we deze experimenten gaan verlengen. Dat geldt voor de

Korthals

Kamer maar ook voor mijzelf. Ik heb daar zelf ook aan meegeholpen door me in de onderhandelingen met de gemeente Rotterdam op het standpunt te stellen dat we het experiment moesten voortzetten.

Het tweede nadeel van een motie als deze is dat zij soms de onderhandelingen een beetje kan doorkruisen. In mijn gedachte zou Rotterdam bijbetalen als we geld tekort zouden komen. Als deze motie wordt aangenomen, is die weg afgesneden. Justitie en VWS zullen dan gezamenlijk het extra bedrag, dat tot dusver door ons is begroot op 0,5 mln., moeten opbrengen.

Het derde punt is een punt waar de Kamer wel degelijk rekening mee houdt, namelijk dat de begroting nog definitief moet worden vastgesteld. Daar doet de Kamer echter geen uitspraken over. Voor het overige heb ik, na deze kanttekeningen geplaatst te hebben, geen bezwaar tegen de motie.

De heer **Apostolou** (PvdA): Voorzitter! Ik dacht dat tussen Rotterdam en het Rijk de verhouding: eenderde, eenderde, eenderde afgesproken was. Dat is althans de informatie die wij gekregen hebben. Ik heb vanuit die redenering de motie op deze wijze geformuleerd.

Minister **Korthals**: Dat klopt volgens de gedachteswisseling die er geweest is tussen Justitie en Rotterdam, waar VWS op dat moment nog niet bij betrokken was. Op deze manier wordt VWS ook in een bepaalde positie gedrukt, maar op zichzelf is het waar. Ik denk nog steeds dat we er redelijk makkelijk uit kunnen komen.

Voorzitter! Kan de directeur de rechter tussentijds verzoeken de maatregel te beëindigen? Deze vraag is in tweede termijn door de heer Van de Camp opnieuw aan de orde gesteld, nadat zij in eerste termijn ook aan de orde was geweest bij een interruptie van de heer Dittrich. Merkwaardig genoeg is niemand op de gedachte gekomen dat de directeur niet aan de officier van justitie om beëindiging moet vragen maar aan de minister van Justitie die ook die mogelijkheid heeft. Er zijn dus twee mogelijkheden. De officier van justitie doet het sua sponte of de directeur doet het door dit verzoek te doen aan de minister van Justitie.

Voorzitter! Ik kom nu bij de kwestie van de doelgroepen van het heroïne-experiment en de SOV.

De heer **Dittrich** (D66): Voorzitter! Ik heb nog een vraag over het vorige punt. Gaat de minister nog in op de casuspositie dat er een tussentijdse beëindiging wordt uitgesproken door de rechter en wat er dan met de verslaafde moet gebeuren?

Minister **Korthals**: Het is inderdaad zoals we reeds veronderstelden in eerste termijn. De SOV wordt dan beëindigd en er zal geen andere straf worden opgelegd. Dat geeft in die zin een druk op de situatie dat men niet snel tot beëindiging over zal gaan.

Bij het heroïne-experiment wordt ook gekeken naar mogelijke effecten op de overlastvermindering. Dit criterium is, zeg ik in de richting van de heer Van de Camp en mevrouw Halsema, secundair. Bovendien gaat het bij het heroïne-experiment vooral om overlast door rondhangende verslaafden, rondslingerende spuiten en andere hygiënische overlast. Crimineel overlast is secundair. De doelgroep van het heroïne-experiment zijn de niet-crimineel hoogactieven. Voorheen waren ze dat misschien wel, maar op het ogenblik behoren zij tot de doelgroep van de heroïneverslaafden. De heer Van de Camp heeft gelijk. De SOV-doelgroep is bepaald een zwaardere doelgroep dan de heroïneverslaafden. Voor het heroïne-experiment komen in aanmerking de verslaafden die weliswaar een lange criminele carrière achter de rug hebben, maar die inmiddels juist geen crimineel actief gedrag meer vertonen. Een zekere stabilisatie in gedrag op dat punt is voorwaarde. De SOV daarentegen is nu juist gericht op de criminele hoogactieve kern. Het heroïne-experiment richt zich op verslaafden die niet meer crimineel zijn en de SOV richt zich juist op verslaafde hoogactieve criminelen. Naar mijn overtuiging is er dan ook geen sprake van dat de regering tegengestelde signalen zou afgeven.

Voorzitter! De heer Van de Camp vraagt in zijn motie aan de regering om over te gaan tot het actief doen werven en opleiden van vrijwilligers voor begeleiding van ex-verslaafden. Dit is op zichzelf een sympathieke gedachte. Ik denk dat die vraag beter aan de minister van VWS zou

kunnen worden gesteld, maar ik kom hier inderdaad binnenkort nog over te spreken. Ik wil de heer Van de Camp derhalve vragen de motie aanstaande dinsdag aan te houden.

De heer **Van de Camp** (CDA): Voorzitter! Ik zal daar donderdag op terugkomen en de motie wellicht dinsdag aanhouden. De minister moet er natuurlijk wel voor oppassen dat hij niet de ene keer de eenheid van het regeringsbeleid inzet om de betrokkenheid van de minister van VWS te garanderen, terwijl hij op een ander moment zegt dat die vraag beter bij de minister van VWS kan worden neergelegd. Dat is misschien een klein puntje voor mij!

Minister **Korthals**: Dat punt geef ik aan de heer Van de Camp. Toen ik het zei, realiseerde ik mij dat zelf ook al.

Voorzitter! Er is gevraagd of het mogelijk is om tweemaal SOV op te leggen. Dat is inderdaad een mogelijkheid.

Ik deel de mening van de heer Van de Camp, dat het niet wenselijk is dat steeds eerst een voorwaardelijke SOV zou moeten worden opgelegd. De rechter kan mede op de grondslag van de artikelen 38m en 38p bepalen of een SOV, een voorwaardelijke SOV of een ander strafrechtelijke reactie geboden is.

Wat gebeurt er bij beëindiging van een unit 4-opname? In feite heb ik die vraag zojuist in het interruptie-debat met de heer Dittrich al beantwoord. Ik hoef daar dus niet verder op in te gaan.

Voorzitter! Ik kom op een belangrijk punt, omdat dat nogal onsympathiek lijkt over te komen. Het is inderdaad waar dat er gedacht wordt aan een terugdringing van het aantal VBA's. In de evaluatie met betrekking tot de VBA's van dit jaar blijkt dat er structureel 25% onbenut blijft. Dat moeten wij dan landelijk bezien. Vooralsnog betreft de 25%-reductie hier dus niet zozeer een bezuiniging dan wel een realisatie van de bijstelling van het benodigde aantal VBA's. Hierover zullen wij natuurlijk nog komen te spreken in het kader van het masterplan. Daarover zullen wij binnenkort een brief aan de Kamer zenden.

De heer **Van de Camp** (CDA): Voorzitter! Ik wil dat toch even markeren. Ik begrijp best dat de minister van mening is dat onbe-

Korthals

nutte capaciteit niet moet worden gefinancierd. Maar ik wil niet dat wij straks weer allerlei brieven uit het land krijgen. Ik wil niet dat het in 2000 anders is dan in 1999 en dat die capaciteit dan structureel met 25% is teruggebracht.

Minister **Korthals**: Wij komen daar juist nog over te spreken. Het is altijd een geweldig moeilijk probleem. Eerst merk je dat je een overcapaciteit hebt van 25%. En als je het dan gaat terugbrengen, dan zal na verloop van tijd weer blijken dat er een geweldige behoefte aan die capaciteit bestaat. En dan zul je weer bij moeten bouwen. Wij moeten ervoor oppassen dat er geen structurele overcapaciteit op alle sectoren ontstaat, want dat kost te veel geld. Wij kunnen dat echter het beste in het kader van het masterplan met elkaar bespreken.

De heer **Van de Camp** (CDA): Ik ben het ermee eens dat niemand op het financieren van overcapaciteit zit te wachten. Ik ontvang echter berichten dat de DJI een bepaalde taakstelling heeft, die mede wordt ingevuld door de vermeende 25% ondercapaciteit als bezuiniging in te boeken.

Minister **Korthals**: Mij is nog niet gebleken dat dit waar is. Het zou een omdraaien van oorzaak en gevolg betekenen. Ik zal daarop letten. Eerst moet vastgesteld worden dat sprake is van 25% overcapaciteit. Daarna kunnen er pas maatregelen getroffen worden.

De heren Van de Camp en Rouvoet vroegen of het een justitiële maatregel zonder therapeutische setting betreft. Het gaat om een justitiële maatregel met een gefaseerde aanpak. Het eerste element is de vrijheidsbeneming en dat is inderdaad geen therapeutische setting als zodanig. Vrijheidsstraf is geen dwangbehandeling. Er is wel sprake van individuele begeleiding. Hoe verder de betrokkene in het programma komt, des te meer de nadruk op de praktische vaardigheden ligt. In de laatste fase ligt de nadruk op resocialisatie. De individuele trajectbegeleider loopt mee door de fasen. Specifieke zorg wordt, waar dat nodig is, geboden.

De heer Rouvoet bracht het bestwilcriterium naar voren, waar mevrouw Halsema redelijk fel op reageerde. In het nieuwe tweede lid van artikel 38m is neergelegd dat de

SOV er mede toe strekt een bijdrage te leveren aan de oplossing van de verslavingsproblematiek van de verdachte ten behoeve van zijn terugkeer in de maatschappij en de beëindiging van zijn recidive. In onderdeel 3° van lid 2 wordt de voorwaarde gesteld dat de verdachte verslaafd is en dat de gepleegde en eventueel te plegen strafbare feiten samenhangen met die verslaving. Oplossing van de individuele verslavingsproblematiek, resocialisatie en terugdringen van recidive hangen zozeer met elkaar samen, dat het gerechtvaardigd is om deze doelstellingen naast elkaar tot uitdrukking te brengen. Dat wil zeggen dat ernstige overlast moet worden teruggedrongen door zorgvoorzieningen aan te bieden om de verslavingsproblematiek op te lossen en voorwaarden te scheppen voor de maatschappelijke integratie. De SOV wordt opgelegd om een algemeen belang, vermindering van overlast, en een specifiek belang, oplossing van een individuele verslavingsproblematiek, te dienen. In mijn perceptie is dat geen omslag in ons denken over de grondslag voor interventies van overheidswege. Het is wel zinvol om bij een nieuwe voorziening ter bestrijding van overlastgeveden, met het gebruik van drugs samenhangende criminaliteit, tevens tot uitdrukking te brengen dat deze voorziening mede is gericht op de oplossing van een individuele verslavingsproblematiek. Het algemene belang, bescherming van de maatschappij, en het individuele belang, afkomen van de verslaving en een normaal leven leren leiden, gaan dan hand in hand. Met deze uitleg denk ik mevrouw Halsema, aangezien zij zich nogal afzette tegen de benadering van de heer Rouvoet, achter het wetsvoorstel te krijgen.

Voorzitter! Er is gevraagd hoe ik de plaats van het Wetboek van Strafrecht zie ten opzichte van de beperkte opzet voor de SOV in geografische zin. De SOV is een experiment van beperkte omvang voor een specifieke groep delinquenten. Daar wordt in de voorgestelde wetgeving de noodzakelijke wettelijke grondslag voor geschapen. Het is eigen aan experimenten met een beperkte schaal dat niet iedereen die tot de doelgroep behoort daarvoor in aanmerking komt. Ongelijkheid is de onvermijdelijke consequentie van een dergelijk

experiment en die is in het licht van het experimentele karakter naar mijn gevoel aanvaardbaar. Zij is ook wenselijk omdat daarmee tevens de effecten van de SOV vergeleken kunnen worden met de effecten van andere maatregelen voor personen die tot de doelgroep van de SOV behoren, maar voor wie deze niet beschikbaar is. Na afloop van de experimentele fase wordt, zoals gezegd, bekeken of de SOV landelijk wordt ingevoerd. Dan komt er een einde aan deze ongelijkheid. Bij de inwerkingtreding zal de nodige informatie worden gegeven omtrent de toepasselijkheid van de SOV.

De heer Dittrich vroeg wat wij moeten doen als zich in één inrichting twee groepen verslaafden (gemotiveerden en ongemotiveerden) bevinden die contact met elkaar hebben. Het worden totaal gescheiden afdelingen, dus als het goed is, komen zij niet met elkaar in contact. Maar de heer Dittrich is ook advocaat geweest en weet dat ook criminelen niet met elkaar in contact behoren te komen. Echter, mijn ervaring is dat bij de voorgeleiding bij de rechter-commissaris altijd bleek dat zij elkaar hadden gesproken. Dus de scheiding van die groepen moet goed worden geregeld.

Voorzitter! Ik kom te spreken over de uitbreiding van de doelgroep naar andere verslaafden. Zoals ik eerder al heb gezegd, overweeg ik op dit moment geen uitbreiding naar bijvoorbeeld alcohol- of gokverslaafden. Het gaat nadrukkelijk om een experiment van drie, respectievelijk zes jaar. Een goede beoordeling vraagt om een goed omschreven doelgroep. Het is niet mogelijk om op dit moment de gok- of alcoholverslaafden als doelgroep goed te omschrijven. Niettemin ben ik bereid om het WODC te vragen om de komende jaren daar eens onderzoek naar te doen.

De heer Dittrich blijft volharden in het aftrekken van de voorlopige hechtenis. Ik heb daar in eerste termijn al het een en ander over gezegd. Artikel 38n, tweede lid, geeft de rechter de nodige armslag om rekening te houden met de duur van de voorlopige hechtenis en de wijze waarop die heeft plaatsgevonden. Dit zijn allemaal redenen waarom ik het niet goed vind om de voorlopige hechtenis af te trekken.

De heer Dittrich en mevrouw Halsema hebben ook gevraagd of het mogelijk is dat iemand twee jaar

Korthals

lang in unit 4 zit. In theorie kan dit, maar ik heb zojuist aangegeven dat er in de praktijk mogelijkheden zijn om dat te beëindigen, zij het na een zware afweging.

Op zichzelf heb ik niks tegen het gestelde in de motie van de heren Dittrich, Niederer en Van de Camp. Ik vind ook dat het moet gebeuren, maar wij moeten er wel voor oppassen het openbaar ministerie niet te veel aanwijzingen te geven over de manier waarop het moet rekwireren. Het moge duidelijk zijn dat ik geen moeite heb met de gedachte die aan deze motie ten grondslag ligt.

De heer Van der Staaij vroeg wanneer de SOV-instellingen exact van start zullen gaan. Voor Hoogvliet is dat november 2000. De instellingen in Amsterdam, Utrecht en de G21, de zogenaamde SOV-Zuid, zullen in de loop van 2001 beginnen.

De heer Van der Staaij heeft ook nog gevraagd naar het voortbestaan van de drangvoorzieningen. Het is van de aanvang af niet de bedoeling geweest dat de SOV in de plaats zou komen van drangvoorzieningen. Ook de minister van VWS wil drangmodaliteiten en SOV in onderling verband kunnen beoordelen.

Ik ben in eerste termijn niet ingegaan op het amendement van de heer Rabbae, omdat hij daarop toen geen toelichting heeft gegeven. Met zijn amendement beoogt de heer Rabbae te verzekeren dat aan de oplegging van de SOV ten minste ten grondslag liggen de adviezen van twee onafhankelijke gedragsdeskundigen van verschillende disciplines. Aan het opleggen van de SOV gaat reeds een zorgvuldig selectieproces vooraf. Aan dat proces wordt steeds deelgenomen door een gedragsdeskundige. Voorafgaand aan diens advisering zal in een vroeg stadium van de procedure de verslavingsreclassering een kort rapport uitbrengen over het strafrechtelijk en verslavingsverleden van de verdachte. Dat verzekert naar mijn oordeel in voldoende mate dat de SOV wordt opgelegd aan een persoon die tot de doelgroep behoort en voor wie de SOV een kans van slagen heeft. Daarnaast is het altijd mogelijk dat de rechter behoefte heeft aan aanvullende advisering door een tweede onafhankelijke deskundige. Ik heb al met al geen behoefte aan dit amendement.

Voorzitter! Er wordt een plan van aanpak opgesteld voor het grote aantal psychisch gestoorden onder de verslaafden.

Mevrouw Halsema vindt mij wat optimistisch als het gaat om de aantallen. Van het Boumanhuis heeft zij gehoord dat slechts zo'n 100 personen in aanmerking komen voor de SOV-dwang. Ik baseer mij echter op cijfers van de politie te Rotterdam (registratie misdrijven en invertekeringsstellingen), de GGD te Rotterdam en het drangexperiment in Ossendrecht. De GGD heeft eind 1999 op basis van alle beschikbare bronnen het cijfermateriaal geactualiseerd. Dat betreft dus de hele stad, terwijl de cijfers van het Boumanhuis slechts een deel van de populatie betreffen. Ik denk dus dat mijn cijfers accurater zijn dan de vingeroefening van mevrouw Halsema.

In de nota naar aanleiding van het nader verslag wordt ingegaan op de ervaringen die in de VS zijn opgedaan met langdurige vrijheidsstraffen. Het effect van lange vrijheidsstraffen is allereerst dat in die periode geen misdrijven kunnen worden gepleegd. Op zichzelf is dat inderdaad, zo zeg ik mevrouw Halsema na, geen voldoende argument voor lange straffen. Echter, de SOV legt de intrinsieke relatie vast tussen een wat langere vrijheidsbenaming enerzijds en de gefaseerde resocialisatie anderzijds. Juist hiervoor zijn in Amerika ook goede voorbeelden gevonden, bijvoorbeeld de programma's van Key en Crest die ik heb genoemd.

Is het mogelijk om naast een onvoorwaardelijke SOV een deel ook voorwaardelijk op te leggen, vroeg de heer Niederer. Het is niet de bedoeling van het wetsvoorstel om een combinatie van onvoorwaardelijke en voorwaardelijke SOV mogelijk te maken. De termijn waarvoor de rechter de SOV oplegt, is de termijn waarmee men het zal moeten doen. Voortzetting van het traject zou wel op vrijwillige basis kunnen plaatsvinden.

Voorzitter! Mevrouw Halsema had nog het bezwaar dat verslaafden en niet-verslaafden onder een ander regime worden geplaatst. Ik begrijp dat bezwaar niet. Juist het verslaafd zijn is de oorzaak van de criminaliteit, hetgeen een speciale maatregel rechtvaardigt. Je kunt dat niet vergelijken met een niet-verslaafde crimineel die recidiveert. Ook als een crimineel psychisch gestoord is,

komt hij in aanmerking voor een speciale maatregel, namelijk de TBS. Overigens zal de strafrechtelijke reactie bij een niet-verslaafde veelvuldig recidiverende crimineel steeds strenger worden. In alle eerlijkheid moet ik zeggen dat ik hier dus geen probleem zie.

Voorzitter! Het amendement van de heer Niederer is een technisch amendement waarmee ik geen problemen heb. Het amendement van de heer Apostolou is inmiddels ingetrokken. Ik heb al gezegd dat ik aanvaarding van het amendement van de heer Dittrich ontraad. Het amendement van de heer Rabbae heb ik niet voor mij, maar heb ik inmiddels wel van commentaar voorzien. Ook daar ben ik geen voorstander van.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, aanstaande dinsdag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 18.20 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter terzake gedane voorstellen:

1. de volgende brieven:
 - twee, van de minister van Buitenlandse Zaken, te weten: een, ten geleide van de instructie voor de Nederlandse delegatie naar de 56ste zitting van de VN-mensenrechtencommissie (26800-V, nr. 83); een, over Rusland (26800-V, 26837, nr. 84);
 - een, van de minister van Justitie, ten geleide van antwoorden op de nog resterende mondelinge vragen die door de Kamer op 14 maart 2000 inzake toezeggingen aan getuigen in strafzaken zijn gesteld (26294, nr. 15);
 - een, van de staatssecretaris van Economische Zaken, over voortgang afspraken kabinet-SNN 16 april 1998 (25017, nr. 28).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2. de volgende brieven:
 - een, van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijks-